

Střídavá péče o dítě pohledem rodičů

Pavλίna Kunčarová

Bakalářská práce
2016

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2015/2016

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Pavčina Kunčarová**
Osobní číslo: **H13160**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Střídavá péče o dítě pohledem rodičů**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti rodiny, rozvodovosti a střídavé péče o dítě.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvalitativního výzkumu formou rozhovoru.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

BERGER, Maurice a Isabelle GRAVILLON. Když se rodiče rozvádějí. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-843-2.

GAVORA, Peter. Úvod do pedagogického výzkumu. Brno: Paido, 2010. ISBN 978-80-7315-185-0.

MATĚJČEK, Zdeněk a Zdeněk DYTRYCH. Krizové situace v rodině očima dítěte. Praha: Grada, 2002. ISBN 80-247-0332-7.

PRŮCHOVÁ, Bohumila a Tomáš NOVÁK. Předrozvodové a rozvodové poradenství. Praha: Grada, 2007. ISBN 978-80-247-1449-3.

NOVÁK, Tomáš. Péče o dítě po rozvodu a její úskalí. Praha 7: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-4110-9.

NOVÁK, Tomáš. Střídavá péče o dítě: Zájem dítěte především. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0342-1.

ŠPAŇHELOVÁ, Ilona. Dítě a rozvod rodičů. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-3181-0.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Jana Martincová

Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce:

6. ledna 2016

Termín odevzdání bakalářské práce:

27. dubna 2016

Ve Zlíně dne 6. ledna 2016

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 20.4.2016

Kuncárová

¹⁾ zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Tato práce je zaměřena na střídavou péči jako jednu z variant porozvodového uspořádání péče o děti. V první části práce popisujeme, co je to rodina, jaké jsou její funkce, jaká je role matky a otce. Poté se zaměříme na rozvod, jeho příčiny, co znamená pojem syndrom zavrženého rodiče, jaký vliv má rozvod na dítě a také, jaké jsou typy porozvodové péče. Stěžejní kapitolou je střídavá péče, její legislativní rámec, podmínky pro přidělení dítěte do této formy výchovy, jaké jsou výhody či nevýhody a zkušenosti ze zahraničí. V praktické části se budeme zabývat realizováním kvalitativního výzkumu formou rozhovoru s rodiči, kteří střídavou péči vykonávají. Touto prací bychom chtěli čtenáře navést k myšlence, že střídavá péče je jednou z vhodných variant péče o dítě.

Klíčová slova: dítě, rodina, rozvod, střídavá péče

ABSTRACT

This thesis is focused on the joint custody as one of the varieties of post-divorce arrangements of children. The first part of the thesis describes what family is, what its functions are, what the role of mother and father is. Then I focus on divorce, especially on its causes, what the syndrome of a rejected parent means, what impacts the divorce on children have, what types of post-divorce care exist. The leading chapter elaborates the concept of joint custody, its legislative framework, the conditions for child's assignment to this form of custody, and deals with the question of what the advantages or disadvantages and experience from abroad are. In the practical part I focus on realization of qualitative survey by interviewing parents, who have been practising the joint custody. Through the mediation of this thesis I would like to suggest the reader the joint custody as one of the suitable variants of child care.

Keywords: child, family, divorce, joint custody

Chtěla bych poděkovat paní Mgr. Janě Martinové za vedení mé bakalářské práce, za cenné rady, vstřícnost a odbornou pomoc.

Dále bych ráda poděkovala rodičům vykonávajícím střídavou péči za spolupráci při realizaci výzkumného šetření.

Velké poděkování patří mé rodině a mému příteli za podporu a pomoc po celou dobu mého studia.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 RODINA	12
1.1 DEFINICE RODINY	13
1.2 FUNKCE RODINY	14
1.3 ROLE OTCE, ROLE MATKY.....	16
2 ROZVOD	18
2.1 PŘÍČINY ROZVODU	20
2.2 ROZVOD A DÍTĚ	21
2.2.1 Syndrom zavrženého rodiče	23
2.3 TYPY POROZVODOVÉ PÉČE	24
3 STRÍDAVÁ PÉČE	27
3.1 LEGISLATIVNÍ RÁMEC.....	28
3.2 PODMÍNKY PRO PŘIDĚLENÍ DO STRÍDAVÉ PÉČE	29
3.3 POZITIVA A NEGATIVA STRÍDAVÉ PÉČE.....	30
3.4 ZKUŠENOSTI SE ZAHRANIČÍ	32
II PRAKTICKÁ ČÁST	36
4 METODOLOGICKÝ POSTUP	37
4.1 VÝZKUMNÉ CÍLE	38
4.2 VÝZKUMNÉ OTÁZKY	38
4.3 STRATEGIE VÝZKUMU	39
4.4 METODA SBĚRU DAT	39
4.5 VÝZKUMNÝ SOUBOR	39
4.6 REALIZACE VÝZKUMU	41
5 ANALÝZA ZÍSKANÝCH DAT	42
5.1 CESTA KE STRÍDAVÉ PÉČI	43
5.2 JAK TO VŠECHNO ZAČALO?.....	45
5.3 STRÍDAVÁ PÉČE, PROČ?	48
5.4 POHLED NA STRÍDAVOU PÉČI.....	50
6 INTERPRETACE A ZÁVĚREČNÁ DISKUZE	51
ZÁVĚR	57
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	59
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	62
SEZNAM OBRÁZKŮ	63
SEZNAM TABULEK	64
SEZNAM PŘÍLOH	65

ÚVOD

Střídavá péče může být nejlepší ze všech špatných řešení vyplývajících z kontextu rodinného rozvratu. Samozřejmě má své nedostatky. Ve srovnání se společnou rodičovskou péčí v harmonické rodině je to jen náhražka. „ Ani na kvalitní protézu nelze klást stejné nároky jako na zdravou končetinu.“ (Novák, 2013,s.11)

Rozvodovost se v ČR pohybuje průměrně kolem 30 000 rozvedených manželství ročně. Pokud jsou tato manželství bezdětná, nemusí být rozvodová řízení nějak obzvlášť komplikovaná. Komplikace nastávají až tehdy, kdy v rodině hrají roli i děti. Jak dítěti připravit co nejmenší trauma z této tíživé situace?

Žádný rodič se svého dítěte nechce vzdát a nelze mu upírat právo na jeho dítě. Dítě je vždy z poloviny matky a z poloviny otce. Doba se však mění a dnes se již otcové domáhají o stejná práva na dítě jako matky. Proto je střídavá péče vhodnou možností, jak mohou rodiče pečovat o dítě stejnou měrou.

Dnes již přibývá rozvedených rodin, které volí po rozvodu právě střídavou péči o dítě. Avšak široká veřejnost je rozdělena na příznivce a odpůrce tohoto fenoménu. Existuje mnoho názorů a teorií. Mnohdy nejsou tato tvrzení odůvodnitelná. Fakta střídavé péče znají jen rodiče, kteří ji vykonávají. Tato práce se zaměřuje právě na tyto rodiče, kteří nám díky rozhovorům poskytnou náhled na tuto formu výchovy.

Bakalářská práce se skládá ze dvou částí. V teoretické části jsou tři kapitoly zaměřené na rodinu, rozvod a střídavou péči. V první kapitole se zaměřujeme na rodinu, její definici, funkce, role otce a matky. Druhá kapitola této práce je věnovaná rozvodu, jeho příčinám, dále také tomu, jak rozvod ovlivňuje dítě, co znamená syndrom zavrženého rodiče a jaké jsou typy porozvodového péče. Poslední a velmi stěžejní kapitolou je střídavá péče. Tato kapitola zahrnuje legislativní rámec, jaké jsou podmínky pro přidělení do střídavé péče, jaké jsou pozitiva a negativa střídavé péče a zkušenosti ze zahraničí.

V praktické části se budeme věnovat výzkumnému šetření. Jedná se o propojení teorie s praxí v návaznosti na teoretickou část práce. Hlavním záměrem je prozkoumat názory respondentů na střídavou péči, kterou vykonávají. Zjišťování těchto pohledů je formou kvali-

tativního pojetí výzkumného šetření za pomoci polo strukturovaných rozhovorů s rodiči. Analýza získaných dat bude rozpracována pomocí otevřeného kódování.

Tato práce by měla sloužit nejen nám a odborné veřejnosti, ale hlavně rodičům, kteří se ocitají na křižovatce života a vybírají si, co by pro jejich dítě bylo tím nejlepším.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 RODINA

Rodina představuje pro každého z nás nedílnou součást našeho života. Hlavním důvodem existence rodiny je, aby lidé mohli pečovat o své děti a mohli jim předávat hodnoty, jak materiální, tak duševní. Základním účelem rodiny je reprodukce a výchova svých potomků. Hlavní model rodiny tvoří rodiče s jejich dětmi. Veškerá společnost se opírá o rodinu jako o svůj základní článek. (Matoušek, 1997, s. 8-9)

Rodina je společenstvím, kde lidé sdílí radostné i tragické události. Je tedy patrné, že rodina drží při sobě nejen ve chvílích pohody a klidu, ale také při těžkých životních zkouškách a dalších nesnadných chvílích, které se sebou život přináší. (Pöethe, 1999, s. 25)

Již po narození je pro každé dítě klíčová jeho vazba na rodiče. Ta mu přináší pocit bezpečí. „Bez vazby na primárně pečující osobu nemůže dítě naplnit ani jiné „vyšší potřeby“, než je pouhé přežití.“ (Matoušek a kol, 2015, s. 13)

Tématu rodina se plně věnoval náš světově uznávaný dětský psycholog Zdeněk Matějček. Ve své knize popisuje, že rodina má jedinečné a výsadní postavení v několika směrech. Za prvé, rodina stojí na počátku a má tedy možnost ovlivnit vývoj dítěte v jeho nejcitlivějších fázích. Za druhé může nejpřirozeněji a nejvydatněji uspokojit základní psychické potřeby dítěte. Za třetí, stává se modelem mezilidských vztahů, tento model si dítě nese dál do života. (Matějček, 1994, str. 16)

Kraus a Poláčková se staví k rodině následovně. Podle jejich názoru rodina nezabezpečuje jen jejich materiální potřeby, ale pečuje o jejich zdraví, výživu a také kulturní návyky. Vytváří pro své členy specifické socializační a výchovné prostředí. V neposlední řadě jim předává kulturní dědictví a vštěpuje morální postoje. (Kraus, Poláčková, 2001, str. 79)

Je mnoho forem rodin, které jsou utříděny do typologie. Kritériem takové typologie může být počet členů – rodina nukleární, více generační, polygamní nebo také prestiž a moc v rodině – patriarchální, matriarchální. (Přadka, Knotová, Faltýsková, 1998, s. 27)

Rodinu můžeme pokládat za operační systém. Jádro rodiny tvoří rodina základní (jádrová či nukleární). Zahrnuje muže, ženu a děti. Dále je to rozšířená rodina zahrnující širší příbuzenstvo tety, strýce, bratrance atd. Rozšířená rodina se stává pro dítě dalším zdrojem zku-

šeností a objektivních informací o světě. Odhaduje se, že úplné nukleární rodiny tvoří pouze třetina rodin a pětina domácností v naší populaci. (Matoušek, 1997, s. 9)

Dítě potřebuje lásku. Jedná se o starou pravdu, kterou objevila moderní věda. Musí však také vědět, že vztah mezi dítětem a dospělým není jednostranný. „Aby rodiče mohli o dítě s láskou pečovat, musí i na dítěti být něco, co uspokojuje jejich hluboké životní potřeby.“ (Matějček, 1989, s.15)

Matějček stanovuje ve své knize pět základních potřeb dospělých. K jejich naplnění přispívají děti svou existencí. Zahrnují potřebu stimulace, učení, potřebu jistoty a bezpečí, společenského uznání a potřebu otevřené budoucnosti. (Matějček, 1989, s.15-16)

Prvním místem, kde se dítě setkává s výchovným působením, je rodina. Ta se snaží o záměrné, cílevědomé a soustavné formování lidského jedince. Vždy by však rodiče měli respektovat dětskou osobnost. Úloha rodiče není snadná, je velmi důležité nalézt ten správný vztah ke svému dítěti. Není vhodné, když rodič působí až příliš autoritativně, nebo naopak bere na sebe roli kamaráda. Oba dva tyto extrémy nejsou vhodné pro naplnění rodičovské odpovědnosti. Pro dítě v rodině je také velmi podstatné, že v rodině přijímá nějakou sociální roli. S ní se identifikuje a tím získává pocit, že někam patří.

1.1 Definice rodiny

Existuje mnoho definic rodiny, jelikož rodinu definuje jinak právník, sociolog, demograf. Každý z nich vypočítá mnoho znaků, které charakterizují rodinu a které již existují od dávných dob. Rodina však může a nemusí být i taková, kde se o dítě stará několik dospělých nebo kde se jedna osoba stará o více dětí. Rodinnou výchovu může zažívat i dítě v takové rodině, která podle zákona ani rodinou není. (Matějček, 1992, s. 28)

Rodina se stává nejdůležitějším převodním mechanismem v předávání hodnot z generace na generaci. Jedná se tedy o nejlepší formu pro udržení lidské civilizace.

V psychologickém slovníku je rodina definována jako „spol. skupina spojená manželstvím nebo pokrevními vztahy, odpovědností a vzájemnou pomocí“. (Hartl, 1996, s. 181)

Pedagogický slovník nám definuje rodinu jako nejstarší společenskou instituci, která vytváří emocionální klima, formuje interpersonální vztahy, hodnoty a postoje. Z hlediska sociologického je formou začlenění jedince do sociální struktury. (Průcha, Walterová, Mareš, 2003, s. 202)

Langmeier nabízí následující definici: rodina je psychosociální skupina vznikající ze dvou členů odlišného pohlaví, mezi kterými neexistuje pokrevní pouto, a z jejich dětí. (in Špaňhelová, 2010, s. 11)

Rodinou se ve většině případů rozumí společenství lidí, svazek dvou rovnoprávných partnerů nebo malá sociální skupina. Jedná se o společenský komplex specifických vztahů mezi mužem a ženou, mezi rodiči a dětmi, rodinou a společností.

Podle Matouška „má každá rodina svou vůni a také respektuje obecně závazná pravidla fungování společnosti. Rodina je unikátní a nenahraditelnou institucí, jelikož spojuje specifické a univerzální.“ (Matoušek, 1997, s. 8)

Rodina je takovou fungující jednotkou sdružující oba rodiče a děti. Tato jednotka se řadí do domácího prostředí a je v neustále interakci s okolním světem. Pro pozitivní vývoj rodiny je důležité, aby byla co nejvíce otevřená. Důležitou roli při pootevírání rodiny vůči okolnímu světu hrají rodiče. Vztah rodiny s okolím může měnit každá nová zkušenost.

Možný ve své knize definuje rodinu v nejširším vymezení jako institucionální zajištění lidské reprodukce, legitimní v dané společnosti. (Možný, 1999, s. 99)

Sférou lidské seberealizace se stává právě rodina. Neboť každý z nás uvnitř své rodiny nachází nějakou míru svých seberealizačních možností. V dnešní době je rodina založena převážně na emocionálních vazbách, které bývají značně nestabilní a křehké. Stabilita současné rodiny je založena více na vnitřních stabilizačních faktorech než na vnějších tlacích.

1.2 Funkce rodiny

Rodina je pro člověka jen těžko postradatelnou institucí. Od poloviny 19. století je zkoumaná jako sociální instituce v různých společenských vědách. Postupně se však pohled na rodinu a její funkce mění. Mít svou rodinu a děti jsou základní hodnoty lidského života. V

současné době se rodina potýká s mnoha překážkami. I přes to je vnímána jako útočiště mezilidských vztahů. Aby se však dítě mohlo cítit bezpečně a mělo vyhovující podmínky pro vlastní vývoj, musí rodina plnit určité funkce. (Přadka, Knotová, Faltýsková, 1998, s. 27)

Podle Krause a Poláčkové rodina zajišťuje mnoho činností, nejen, že zabezpečuje své členy hmotně, ale také pečuje o jejich zdraví, výživu a kulturní návyky. Rodina vytváří specifické socializační a výchovné prostředí pro dítě, předává mu kulturní dědictví a vštěpuje mu morální postoje. Také ho chrání a podporuje. (Kraus, Poláčková, 2001, s. 79)

Rodina má čtyři základní funkce: (Hargašová, Novák, 2007)

- Na první místo řadíme funkci **biologickou neboli reprodukční**. Ta spočívá v zajišťování reprodukce lidského rodu a měla by přinášet sexuální uspokojení. Jde tedy v podstatě o plození dětí.
- Jako další je **ekonomická funkce**. Ta zabezpečuje hmotné podmínky a potřeby členů rodiny s ohledem na jejich životní jistoty. Jde o zabezpečení všech členů rodiny po stránce materiální. Porucha ekonomické funkce se projevuje hmotným nedostatkem.
- **Emocionální funkce** je založená na intenzivní citové vazbě mezi členy rodiny. Jedná se tedy o uspokojování základních lidských potřeb jako je láska, bezpečí, jistota a spolu náležitosti. Pro život dítěte má velký vliv prožitek rodinných vztahů odrážející také různé konflikty, které se dítě učí přirozeně řešit. Pokud by byla emocionální stránka zavržena, mohl by být narušen psychický vývoj dítěte
- Čtvrtou a velmi podstatnou funkcí, která se uvádí, je **funkce výchovná**. Je potřeba vychovávat děti k tomu, aby si byly jisté ve svém prostředí, aby dokázaly spolupracovat s ostatními ve společnosti. (Kde jsi, táto?, © 2015)

Tyto funkce se vzájemně prolínají a doplňují. Nemůžeme je chápat izolovaně. Rodina je důležitou institucí, která má funkci sociální ochrany svých členů. Každý člen má v rodině svá práva i povinnosti. Tyto funkce jsou však ovlivněny mnoha faktory, jak ze strany hospodářství, politiky, kultury a dalších, tak i sociálními vztahy a postoji členů rodiny.

1.3 Role otce, role matky

Postavení otce a matky v rodinné výchově vyplývá ze specifických životních rolí obou pohlaví a naplňuje se v harmonii síly a něhy. Každý z rodičů má jiný a stejně nezastupitelný vliv na dítě, který nelze ničím nahradit. Pro dítě je velmi důležitým obdobím předškolní věk, kdy se učí mnoha dovednostem a také sexuální roli. Velmi podstatnou podmínkou pro úspěch je právě přítomnost dobře přijímaného rodičovského vzoru. (Matoušek, 1997, s. 8)

Role otce

Otcovské funkce se v posledních desetiletích změnily a to výrazněji než funkce matky. Dnes jsou otcové s dětmi v mnohem větším a užším kontaktu. Již nemají tolik práce s obživou, jako tomu bývalo dříve, ale dostávají mnohem náročnější úkoly a to z oblasti psychologické. (Matějček, 1989, s. 58) Otcové však nejsou ošetřovatelské typy jako matky, naopak si s dětmi hrají bez zábran. Tímto způsobem daleko více podporují jejich odvahu, zvědavost a tvořivost. Zkušenosti z poradenství dokazují, že intenzivní zapojení otce do výchovy od nejtějššího věku prospívá jak chlapcům, tak dívkám. (Mertin, 2004, s. 74-75)

Role matky

Matka miluje své dítě od prvního okamžiku, kdy jej počne. Mateřská láska je láskou nepodmíněnou. To znamená, že své dítě matka miluje za všech okolností, takové jaké je. Výchovné působení je založeno na silných emocionálních poutech.

Matky dětem více naslouchají a více rozumí jejich potřebám, jelikož jsou to ženy. Jejich výchovné role jsou založeny na péči o dítě, zajišťování základních životních potřeb a utváření pocitu bezpečí a jistoty. (Kde jsi, táto?, © 2015)

Lze tedy říci, že otcové i matky mají od přírody vrozené předpoklady k výchově dítěte. Je jisté, že každý z rodičů využívá svých výchovných schopností takovým způsobem, jak jen nejlépe dokáže a je to pro něj přirozené. Oba rodiče jsou velmi důležitou a nenahraditelnou součástí dětského světa. „Tak jak dítě potřebuje dvě nohy k chození, potřebuje matku a otce, aby se mohlo harmonicky vyvíjet.“ (Berger & Gravillon, 2011, s. 99)

Také Matějček uvedl, že mateřské chování vůči dítěti není omezeno pouze na biologické matky, ale jde o univerzální chování všech lidí. Otcové, jiní muži, ale dokonce i děti v pozdním školním věku jsou schopni tohoto typicky mateřského chování. (in Černá, 2001, s. 30)

V úvodu kapitoly jsme se mohli dočíst zajímavosti o rodině, její nenahraditelnost a velký význam ve vývoji dítěte. Dále jsme nastínili některé definice odborníků, které se liší, pokud se jedná o obor psychologie, sociologie či jiný, avšak v jádru jsou vždy velmi podobné. Důležitou částí byla podkapitola o funkcích rodiny, bez kterých lze jen obtížně vychovávat dítě. Poslední část kapitoly se zaměřuje na role otce a matky. Každý z nich má jiný způsob výchovy a vedení svého jedince, ale ani jeden z rodičů se nedá nahradit. Pro správný a zdravý vývoj potomka jsou oba stejně důležité.

2 ROZVOD

Rozvod je řazen mezi projevy sociální patologie. Může být považován za určité základní společenské opatření zamezující nesouladu a vážným konfliktům mezi manželi. Má ukončit problémové manželství. Avšak tyto předpoklady, pro které bývá rozvod akceptován, se mnohdy nenaplnují a dochází spíše k další frustraci, konfliktům a stresu i po rozvodu. (Matějček, Dytrych, 1994, s. 133) Rozvod se v naší společnosti stal běžnou záležitostí, která otrásá pocitem bezpečí a jistoty u většiny lidí. (Warshak, 1996, s. 15)

Rozvodovost v ČR kolísá. Dlouhodobý průměr je 30 000 rozvedených manželství ročně a z toho je 20 000 rozvodů manželství s dětmi. K rozvodu může však dojít až po vyřešení vztahu rodičů k dětem. V Listině základních práv a svobod je uvedeno i právo rodiče na výchovu svého dítěte. (Novák, 2013, s. 15)

Rozvod je jedna z nejtěžších zátěžových situací. Mezi psychology je považován za druhou nejtěžší životní situaci hned po úmrtí blízké osoby. Vyrovnávání se s touto těžkou situací vyžaduje svůj čas, prostor a porozumění. Ze stránky emoční takové vyrovnání se s rozvodem může trvat různě dlouho. Velmi záleží na výchozích podmínkách (finanční zajištění, bydlení, strategie pro vyrovnání se s problémy). Průměrná doba, za kterou se můžeme vyrovnat s rozvodem, se pohybuje okolo 1-2 let. (Poupětová, 2009, s. 18-24)

Dle platného právního řádu existují vedle sebe dva modely rozvodového řízení. Jedná se o rozvod klasickou cestou, tedy o „sporný rozvod“ a „rozvod nesporný“ (slušný rozvod).

(Průchová, 2002,s.3-4).

Předpokladem rozvodu nesporného je fakt, že se rozvádět chtějí oba manželé, přestože jeden musí stát v roli žalobce a druhý žalovaného. Rozvod je možné provést u manželství, které trvá nejméně rok a dále za podmínky, že spolu manželé nežijí minimálně šest měsíců. (Smith, 2004, s. 162) Manželé dávají před soudem shodně najevo, že se jim podařilo dohodnout se ohledně výchovy a výživy jejich společného dítěte, také o jejich společných majetkových vztazích, právech a povinnostech společného bydlení a případně vyživovací povinnosti na dobu po rozvodu. (Novák, Průchová, 2005, s. 31)

Protikladem této varianty je rozvod sporný, kdy před soudem musí manželé prokazovat kvalifikovaný rozvrat manželství. Také se hledají příčiny rozvratu manželství. Pokud se

však názory manželů liší, je nutno dokazovat, kdo má pravdu, jsou předvoláni i svědci, nejčastěji rodiče, sourozenci a děti. (Novák, Průchová, 2005, s. 32). Tyto spory jsou mnohdy finančně a psychicky náročné a často se stupňované nepřátelství rodičů velmi negativně promítá i na nezletilé děti. (Smith, 2004, s. 166).

Novela zákona o rodině z roku 1998 zavedla novinku v podobě „sankčního“ rozvodu. (Smith, 2004, s. 164) Ačkoliv je v řízení o rozvod manželství prokázána existence kvalifikovaného rozvratu, což je základní podmínkou pro vydání rozhodnutí o rozvodu manželství, soud toto manželství nerozvede, jelikož současně bylo některým s účastníků prokázáno, že on/a se na rozvratu manželství porušením manželských povinností nepodílel/a. V takovém případě soud návrh na rozvod zamítne. (Průchová, 2002, s. 4) Pokud však manželé spolu nežijí více jak tři roky, a jsou-li splněny podmínky pro rozvod, soud manželství rozvede. (Smith, 2004, s. 165)

Rozvod není jen krátkodobý akt, ale část životní cesty, jehož některé kroky mohou být těžké a bolestné. Rozvodová cesta je pro každého trochu jiná, má však fáze, kterými je potřeba projít. (Poupětová, 2009, s. 15)

Jednotlivá stádia rozvodového procesu (Novák, Průchová, 2004, s.30-31)

- Opatrovnický soud – cílem tohoto řízení je úprava výchovy a výživy nezletilého dítěte na dobu po rozvodu manželství. Řeší se zde, kdo bude dítě vychovávat, jaká bude výše výživného, popřípadě jak bude stanoven styk s rodičem, kterému nebude dítě svěřeno. Rodiče se zde mnohdy přetahují o své dítě, mohou nesouhlasit a podávat odvolání. Pokud se manželé nedokáží shodnout, může tato fáze trvat až tři roky.
- Rozvodové řízení – „holý rozvod“. V této fázi je již o dětech rozhodnuto, vše se zaměřuje jen na vztah manželů (jaký byl, co se změnilo, zda je možné soužití obnovit,..) Hledají se zde příčiny rozvratu manželství.
- Řešení bytové otázky- mnohdy velmi závažný a neřešitelný problém. V některých případech je nutno řešit soudně.
- Výživné rozvedeného manžela.
- Vypořádání společného jmění manželů – i zde se mnohdy manželé přetahují o svůj majetek.

V dnešní době krachuje manželství ve třetím až čtvrtém roce po svatbě, ve většině případů se však jedná o bezdětné svazky. Dalším krizovým obdobím bývá pátý až devátý rok. Ovšem některá manželství se rozpadají dokonce i po patnáctiletém trvání. Dnes je rozvod brán jako norma. Život již není chápán jako úděl, který musí přijmout a útrpně ho snášet. Trendem je naopak cesta za zábavou, poznáním a užíváním si života na plno. (zbynek ml-coch, © 2000-2014)

2.1 Příčiny rozvodu

Cesta k rozvodu může začít již velice brzy, většina rozvádějících připouští, že je myšlenky, zda je jejich protějšek ten pravý, napadly krátce po svatbě. Menší část (10%) rozvádějících uvedla, že u nich fáze pochybností nastaly již před svatbou. (Novák, Průchová, 2005, s. 21) Rozvod je nutný tehdy, pokud se to v manželství již nedá vydržet. Míra frustrační tolerance bývá individuální. I. Plaňava (2000) cituje výsledky diplomové práce I. Doupovcové, ta na základě výzkumu shromáždila následující znaky rozvodového potenciálu (in Novák, Průchová, 2005, s.38-39):

- Jeden z manželů již podal návrh na rozvod.
- Oba manželé mají mimomanželský vztah.
- Partneri bydlí odděleně v různých bytech.
- Sex v manželství chybí déle než šest měsíců.
- Oba mají konkrétní představy o rozvodu, včetně potřebných právních kroků.
- U ženy je doteková averze vůči manželovi.
- U muže je doteková averze vůči manželce.

Manželky se již nepodřizují svým manželům, jak tomu bylo v minulosti. Změnilo se i uspořádání, kdy manželky nesly zodpovědnost za svou doménu – dům, děti, zatímco manželé se zajímali o spojení rodiny s širším světem. (Smith, 2004, s. 16)

V hlubším rozboru příčin rozvratu manželství se zaměřujeme především na větší náročnost moderních žen na povahový soulad, také jaký zájem má muž o rodinu i na sexuální porozumění. Ženy mají jednoznačně méně prokazatelných prohrěšků proti stabilitě soužití než muži, samozřejmě to nic neznamená. Je však evidentní, že ženy reagují na partnerské problémy citlivěji než muži. (Novák, 2012, s. 17)

Hlavní dlouhodobé důvody manželského rozvratu v posledních desetiletích (Novák, 2012, s. 14-15):

1. Rozdílné názory na trávení volného času.
2. Nedostatek společných zájmů.
3. Rozdílné názory na práva a povinnosti v domácnosti.
4. Mimomanželský vztah partnera.
5. Rozpory ve finančním hospodaření.
6. Nespokojenost v intimním soužití.
7. Mimomanželský vztah vlastní....

Český statistický úřad uvádí jako nejčastější příčiny rozvodu rozdílnost povah, názorů a zájmů. Tento důvod bývá uváděn ve více než 40%. Ze zkušeností soudců se za oficiálními údaji mnohdy skrývají bolestné zkušenosti v podobě domácího násilí, za kterou se ženy stydí. V 10% hraje roli nevěra, alkoholismus muže se pohybuje okolo 5% a pouhé 1% se uvádí v oblasti sexuální neshody. Podle pořadí manželství se statistiky dlouhodobě shodují. (zbynek mlcoch, © 2000-2014)

2.2 Rozvod a dítě

Ve společnosti se předpokládá, že rozvod má pro děti vážné důsledky. Je jisté, že tyto důsledky jsou nevyhnutelné. Dobrý výsledek však do jisté míry závisí na kvalitě rodičovského vztahu po rozchodu. Pokud rodič zařadí na nejdůležitější místo potřeby dětí a dokážou se relativně brzy vzpamatovat z rozvodu, odloží stranou vlastní pocity, hněv a uraženost, významně přispějí k duševní pohodě dětí. (Smith, 2004, s. 25)

Jako zcela jisté se ukazuje fakt, že rodinným rozvratem a rozvodem je ohrožen zdravý vývoj dítěte. Mnoho výzkumů ukázalo, že neexistuje věk, ve kterém by dítě netrpělo rodinným rozvratem. Jde jen o to, že reakce dítěte v určitých obdobích vývoje jeho osobnosti je rozdílná podle pohlaví a věku. (Matějček, Dytrych, 1994, s. 134)

Mezi faktory, které ovlivňují reakci dětí na rozvod, patří i ty, které souvisejí s jejich osobností. Některé děti jsou více houževnaté a dokáží se vyrovnat s problémy, často bývají nezávislé a dokáží vyhledat lidi, u nichž najdou podporu. Na opačné straně stojí děti, které ztrácí veškerou sebedůvěru a situaci vnímají jako nespravedlivou. Často bývá uváděno, že chlapci se vyrovnávají s rozvodem obtížněji jak dívky, to se však může měnit v pubertě. (Smith, 2004, s. 36)

„Některé děti prožívají těžce skutečnost, že se „jeho“ lidé, které má rádo a kteří k němu mají láskyplný vztah, nemají rádi navzájem.“ Tato skutečnost budí v dítěti napětí, nejistotu a úzkost. Mnohdy se uzavírají do sebe a navenek působí jako „hodné děti“. U jiných dětí se to však projevuje naopak. Děti jsou neklidné, podrážděné, agresivní. (Matějček, Dytrych, 1994, str. 140)

Psychologické výzkumy prokázaly, že dítě je zpravidla vnímavější vůči tomu, co se v rodině děje, než si dospělí jsou schopni a ochotni připustit. (Bakalář, Novákovi a kol., 1996, s. 123)

J.S. Wallerstein shrnul možné reakce na rozvod rodičů podle věkových stádií (in Novák, 2012, s. 98-99) :

0-2 – předčasný porod, nízká porodní váha, vývojové opoždění

3-5 – poruchy v chování- zhoršený spánkový režim, udržování čistoty, strach z odloučení, výrazné změny nálad, regrese v chování

6-11 let – psychosomatické poruchy, deprese, pocit ztráty, agresivita, pocity hněvu, pocity studu, zhoršení prospěchu

12-18 – deprese, pocity zklamání, delikvence, drogy, nejistota, obavy z budoucnosti

Gardner popisuje, že vždy záleží na postavení a domluvě rodičů. Jistotou je, že děti z narušených rodin mají vyšší šanci k vytvoření traumat. Rozvodem ale trauma nezačíná. Někdy je pro dítě daleko těžší žít v rodině, kde se rodiče neustále hádají. Je tedy nesmysl, aby rodiče zůstávali spolu kvůli dětem. (Gardner, 1991)

Příčiny všech problémů dítěte, do kterých se řadí i syndrom zavržení rodiče, je potřeba pečlivě analyzovat. R. Konečný se zabývá těmito výzkumy, z nichž vyplývá, že pouhých 12% neuróz vzniká bez zavinění rodičů. Zhruba třetina takových neuróz je vyprovokována nevhodnými rodičovskými postoji při výchově. U více než poloviny případů je možné prokázat značnou podíl rodičů na vzniku neurózy. (in Novák, 2012, str.39)

Důležité je, pokud chceme, aby rozvod probíhal bezpečně pro všechny zúčastněné, aby došlo k oddělení partnerství, ale zachování rodičovského vztahu, který se stane na partnerství nezávislý. (Poupětová, 2009, s. 39)

2.2.1 Syndrom zavrženého rodiče

Syndrom zavrženého rodiče použil poprvé americký psychiatr R.Garden na počátku 80.let 20.století. Především se vyskytuje u dětí, které byly svědky velkých soudních sporů o opatrovnictví. Příčina toho syndromu je v kombinaci dvou faktorů (Kde jsi táto, © , 2016):

- manipulace dítěte jedním z rodičů
- vlastní pokusy dítěte pomlouvat druhého rodiče za účelem nevědomé snahy přijmout způsoby chování a postoje rodiče, se kterým je v bližším kontaktu

V praxi se můžeme setkat jak se zavržením otce tak i matky. Častěji se jedná o toho z dvojice, kdo z rodiny odešel bez dítěte. Taková skutečnost mění závažnou měrou rovnováhu rodičovského působení a jde ve prospěch toho rodiče, který zůstal.(Novák, 2012, s. 32)

V některých případech se po rozvodových sporech může stát, že dítě, které dříve nemělo problém ani s jedním z rodičů, může být dlouhodobě popuzené a manipulované „ programujícím rodičem“ (ten rodič co má dítě v péči) proti druhému „zavrženému rodiči“. Programující rodič mu vštěpuje, že vše co s druhým rodičem souvisí, je špatné, škodlivé a nebezpečné. Nejen, že to dítě přijímá, ale po čase začne vyvíjet i vlastní dynamiku postojů, až druhého rodiče zcela zavrhne. (Bakalář a kol, 2006, s. 54-55)

Gardner na základě svých zkušeností formuloval osm klíčových kritérií (in Novák, Průchová, 2004, s. 77-78):

1. Výčet špatného chování rodiče – pro dítě je otec či matka padouch, se kterým se dítě nechce vidět ani se s ním stýkat.

2. Slabé zdůvodnění odmítání – dítě se zmiňuje o něčem obecném či banalitě, např. Tátu mi koupil vanilkovou zmrzlinu, ale já mam raději čokoládovou.
3. Nedostatek slovní ambivalence v hodnocení rodičů – jeden z rodičů je báječný a nemá chybu a druhý je zlý a nemá žádnou dobrou vlastnost.
4. Pocit vlastního rozhodnutí nestýká se s druhým rodičem – dítě tvrdí, že ho rodič nenavádí, nechce se se zavrženým rodičem stýkat sám od sebe.
5. Podpora jednoho z rodičů v rodinném sporu - dítě si stojí za svým názorem, neposlouchá vyjádření zavrženého rodiče.
6. Nepřítomnost pocitu viny vůči zavrženému.
7. Reprodukce informace od druhého rodiče jsou pravdivé a dítě jako by samo zažilo problémy, které manželé měli.
8. Rozšíření nepřátelství na další příbuzné ze strany zavrženého rodiče – dítě se často přestává stýkat s rodinou zavrženého rodiče i přesto, že dítěti nic špatného neprovedli.

Syndrom zavrženého rodiče nepatří dle mezinárodní klasifikace psychických poruch mezi lékařské diagnózy, nejedná se tedy oficiálně o nemoc. V současné době odborníci varují před narůstáním tendencí nenávisti mezi rodiči a jejich dětmi, většinou mezi otcem a odcizeným dítětem. Jedná se o velmi komplikovanou a zdlouhavou záležitost, při které je potřeba odborníků. (Kde jsi, táto?, © 2016)

2.3 Typy porozvodové péče

Podle §906 a dle zákona o rodině platí, že pokud má dojít k rozvodu manželství, musí být v první řadě určeno, jak bude o dítě po rozvodu postaráno. (Trávníček, 2015, s. 2) Je několik možností rozhodnutí o výchově dítěte po rozvodu manželství: svěření do výchovy jednoho z rodičů, svěření dítěte do střídavé výchovy rodičů a svěření dítěte do společné výchovy. (Novák, Průchová, 2005, s. 59) Existuje také krajní řešení v odůvodněných případech, kdy je dítě svěřeno do péče jiné fyzické osobě. Jedná se o případy, kdy žádný z rodičů nesplňuje podmínky pro realizaci další péče v porozvodové době. (Matoušek a kol., 2015, s. 183)

Výhodou je, pokud se rodiče dokáží o těchto otázkách dohodnout a soud jejich rozsudek schválí, je-li vše v souladu se zákonem a zájmy dítěte. V některých případech může napomoci opatrovník nezletilých dětí jmenovaný soudem. (Smith, 2004, s. 167) Pokud se rodiče nedokáží dohodnout na výchově a výši výživného na nezletilé dítěte, musí za ně rozhodovat příslušný soud. (Novák, Průchová, 2005, s. 59)

Úmluva o právech dítěte uvádí, že pokud je dítě schopno formulovat a vyjadřovat své názory, je potřeba zabezpečit, aby tyto názory mohlo svobodně vyjadřovat ve všech záležitostech, které se ho dotýkají. (Smith, 2004, s. 167)

Formy porozvodového uspořádání - procentuální zastoupení v ČR dle Ministerstva spravedlnosti 2010 (Kde jsi, táto?, © 2016):

- výlučná péče jednoho rodiče – matky (88 %).
- výlučná péče jednoho rodiče – otce (6 %).
- střídavá výchova (2 %).
- společná výchova (2 %).
- jiná osoba nežli rodiče (2 %).

Statistika je v tomto směru jednoznačná. V roce 2013 došlo ve 13 630 případech ke svěření dítěte do péče matky, v 1 312 případech otci a v 1 703 případech do společné nebo střídavé péče obou rodičů. A jen v 50 případech bylo svěřeno jiné fyzické osobě. (Matoušek a kol., 2015, s. 183-184)

Nejčastěji se tedy setkáváme s případy svěření dítěte **do výchovy jednoho z rodičů**. Toto rozhodnutí však zásadně neznamená omezení rodičovských práv a povinností druhého z rodičů. (Novák, Průchová, 2005, s. 59) V praxi převládá svěřování dítěte do péče, matce v poměru 10:1, jelikož o svěřené dítě do péče usilují více než muži. Otcové musí na své dítě platit výživné (Novák, 2013, s. 15) Otcům bývají děti svěřovány do péče jen v případě nepřítomnosti matky nebo její neschopnosti a nezájmu se o děti řádně postarat (alkoholička, drogově závislá,...).

Opatrovnický soudce se mnohdy setkává s případy, kdy otcové o svěření dítěte do porozvodové péče nejeví zájem. V těchto případech rodiče přicházejí k soudu s návrhem dohody svěření dítěte do péče matky. (Matoušek a kol., 2015, s. 184)

Společná péče je obdobou střídavé výchovy. Podle zákona to znamená, že oba rodiče mají právo činit rozhodnutí v důležitých záležitostech, týkajících se jejich dětí (léčení, vzdělávání,...). (Warshak, 1996, s. 148) Rozdíl nastává v tom, že nejsou přesně stanoveny intervaly střídání. V této situaci musí být rodiče ochotni a schopni se mezi sebou dohodnout, který z nich bude o dítě v danou dobu pečovat. Svěření dítěte do společné výchovy však nebývá v praxi příliš obvyklé, právě pro náročnost vzájemné domluvy a setrvání s dítětem ve společném bydlení. (Kde jsi, táto?, © 2016)

Střídavá péče, již název nám napovídá, oč v této formě péče o dítě jde. Dítě je v určité přesně vymezené době v péči jednoho rodiče a v jiné, časově srovnatelné době je svěřeno do péče druhého rodiče. Původně se podle zahraničního vzoru očekávalo, že ke střídání bude docházet po měsíci. V praxi se jedná o střídání kratší a to i po týdnu. (Novák, Průchová, 2005, s. 67)

Střídavou péčí se zabýváme do hloubky ve třetí kapitole této bakalářské práce.

V úvodu kapitoly jsme se seznámili s pojmem rozvod. Rozvod je závažnou situací, která postihuje všechny členy rodiny a na každého působí jinak. Stává se druhou z nejtěžších zátěžových situací, hned po úmrtí blízké osoby. Zaměřili jsme se také na rozvodovost v ČR, která podle posledních statistik kolísá, avšak průměrně za rok máme 30 000 rozvedených manželství. Dalším velmi zajímavým bodem se pro nás stávají stádia rozvodového procesu, kde se ve stručnosti zabýváme jednotlivými body. Dále máme také možnost seznámit se s příčinami rozvodu. Zaměřili jsme se na téma dítě a rozvod, kde jsme se pozastavili nad tím, jak tuto těžkou situaci prožívají děti různého věku a pohlaví. Zajímali jsme se o pojem syndrom zavrženého rodiče. V poslední části této kapitoly jsme si rozdělili typy porozvodového péče, které jsou v ČR.

3 STRÍDAVÁ PÉČE

Ve střídavé péči je dítě svěřeno v určitém přesně vymezeném časovém období do péče jednoho z rodičů a v dalším časovém období do péče druhého rodiče. Současně soud stanovuje ve svém rozhodnutí práva a povinnosti obou rodičů v těchto střídajících se časových úsecích. (Dvořáková Závodská a kol, 2002, s. 76) Délka časového úseku by měla zohledňovat především individuální potřeby dítěte, konkrétně otázky vzdělávání, zachování okruhu kamarádů, zájmové útvary, apod. (Matoušek a kol., 2015, s. 186) Původně se očekávalo, že po vzoru ze zahraničí bude střídání probíhat po měsíci. V praxi se však ukázalo, že střídání je možné i po kratší době a to po týdně. (Novák, Průchová, 2005, s. 67)

Pokud však rodiče chtějí zvolit tento typ péče o dítě, musí být způsobilí dítě vychovávat a musí mít zájem o jeho výchovu. Je-li tomu tak, může soud svěřit dítě do střídavé výchovy obou rodičů. (Novák, Průchová, 2005, s.67). Špaňhelová zastává také tento názor a uvádí, že dohoda mezi rodiči je základním předpokladem úspěšného výkonu SP. Podle ní, by se dítě nemělo stát prostředníkem v řešení vzájemných konfliktů mezi rodiči. (in Trávníček, 2015, s. 45)

Jak uvádí Matoušek, tato forma porozvodového uspořádání dětí není vhodná pro všechny situace, jelikož klade značné požadavky na výchovnou způsobilost rodičů a také na jejich schopnost se se na péči dohodnout. (Matoušek a kol., 2015, s. 186) Touto otázkou se zabíral i Ústavní soud ČR, který se ke střídavé péči vyjádřil následovně: „svěření dítěte do střídavé výchovy rodičů nesmí být ústupkem jejich vzájemné rivalitě, ale vyjádřením kvalitního a pozitivního vztahu rodičů k dítěti, to předpokládá toleranci, vyspělost a dobrou vůli všech zúčastněných“. (Francová & Dvořáková Závodská, 2008 s. 16).

Nárůst střídavé péče u nás je opravdu jednoznačný. V roce 2005 bylo ČR 432 případů svěření dítěte do SP a v roce 2010 jich bylo již 867. Relativně nový a nepříliš využívaný trend vyvolává silné emoce. (Novák, 2013, s. 33)

Jsou lidé, kteří do SP vkládají naděje, jejich názory jsou takové, že se jedná o spravedlivé a nekonfliktní řešení. Dítě nepřichází ani o jednoho z rodičů, ba naopak je vychováváno otcem i matkou nadále. Takové rozhodnutí také donutí rodiče, aby mezi sebou vstřícně komunikovali. (Novák, 2012, s. 105) Rodiče by měli ctít zásadu: „ o druhém mohu buď mlčet, nebo mluvit v dobrém“, jelikož zde může dojít k tzv. mytí mozku a následné neuroti-

zaci. (Novák, Průchová, 2004, s. 41) Vedou se i názory, že věnovat se naplno dítěti celý týden a další týden jen práci nemusí být k zahoezení. Jiní lidé však tuto formu péče o dítě velmi kritizují. (Novák, 2013, s. 33)

3.1 Legislativní rámec

V občanském zákoníku – Rodinné právo se uvádí v § 906: má-li být rozhodnuto o rozvodu manželství, musí soud nejprve určit, jak bude každý z rodičů o dítě pečovat a to s ohledem na zájem dítěte. Soud bere v úvahu nejen vztah dítěte ke každému z rodičů, ale také vztah k sourozencům, popřípadě i k prarodičům. (§ 906, odst.1) Při rozhodování o svěřeni dítěte do péče soud rovněž dbá na právo dítěte na péči obou rodičů a udržování pravidelného osobního styku s nimi, dále soud bere zřetel rovněž ke schopnosti rodiče dohodnout se na výchově dítěte s druhým rodičem. (§ 907, odst.2) Důraz na ochranu zájmů dítěte je uveden v mnoha mezinárodních smlouvách, je reflektován všemi moderními právními řády a vyplývá z Evropských standardů rodinného práva. (Trávníček, 2015, str. 5) „Pokud oba rodiče projeví skutečný zájem o péči o dítě, musí se soudy zabývat čtyřmi kritérii (Trávníček, 2015, str. 8):

1. existuje pokrevní pouto mezi dítětem a osobou usilující o SP
2. je zachována míra identity dítěte a jeho rodinných vazeb v případě jeho svěřeni do péče daného rodiče
3. rodič je schopen dítěti zajistit jeho vývoj, psychické, fyzické, emocionální a jiné potřeby
4. přání dítěte

V roce 2014 přišel Ústavní soud k rozhodujícímu závěru. Stanovil, že v případě rozhodování o svěřeni dítěte do střídavé péče rodičů, je třeba vycházet z premisy, že v zájmu dítěte je, aby bylo v péči obou rodičů. Z toho vyplývá, že pokud jsou oba rodiče způsobilí pečovat o dítě, mají zájem o jeho výchovu, dbali na jeho výchovu po stránce rozumové, citové, emocionální aj, měla by být střídavá péči pravidlem. Obecné soudy tedy nemohou střídovou péči vyloučit z důvodů, že s tím jeden z rodičů nesouhlasí, protože chce mít dítě ve výlučné péči. (Novák, Corradiniová, Vypušťák, 2015, s. 145)

Ze soudních rozhodnutí tedy plyne, že pokud mezi rodiči není kvalifikovaná komunikace ze strany jednoho z rodičů, nemá být možnost nařídit SP ihned vyloučena. Mělo by se zkoumat, z jakých důvodů tento rodič komunikaci odmítá. Takový rodič by měl vysvětlit, z jakého důvodu nepovažuje střídavou péči pro své dítě za vhodnou a proč upřednostňuje péči výlučnou. (Trávníček, 2015, s.54)

V novelizaci zákona platného od 1. 1. 2012 je uvedeno, že dítě, které je ve střídavé péči, má právo absolvovat školní docházku střídavě na dvou školách. Judikatura Ústavního soudu v ČR se posunula v otázce vzdálenosti bydlišť rodičů, nyní lze svěřit dítě do střídavé výchovy při jakékoliv vzdálenosti mezi rodiči, avšak při zohlednění práva druhého rodiče na kontakt s nezletilým dítětem. (Matoušek a kol, 2015, s. 187)

3.2 Podmínky pro přidělení do střídavé péče

Zákon v České republice stanovuje jasné podmínky, které musí být dodrženy. Již výše bylo zmíněno, pokud jsou oba rodiče výchovně způsobilí, jeví zájem o střídavou péči a toto svěřeni do střídavé péče je v zájmu dítěte, tak je možné dítě svěřit do střídavé péče obou rodičů (Dudová & Hastrmanová, 2007, s. 75)

Z textu zákona o rodině vyplývají jednoznačně **podmínky** pro to, aby se mohlo rozhodnout o přidělení dítěte do střídavé výchovy obou rodičů (Novák, Průchová, 2004, s. 42):

- oba rodiče jsou způsobilí dítě vychovávat
- oba jeví zájem o výchovu dítěte
- toto rozhodnutí je v zájmu dítěte
- režimem střídání budou lépe zajištěny potřeby dítěte

Novák shrnuje základní předpoklady střídavé péče následovně (Novák, 2012, s. 72-73):

- Oba dva rodiče by měli mít **přiměřené osobností rysy**, což znamená, že by měli být schopni se rozumně domluvit.
- Všichni zúčastnění, včetně dítěte i nového partnera či partnerky, si **takové řešení přejí**. Nesmí se jednat jen o kývnutí, jako východisko z nouze. Podle Úmluvy o

právech dítěte je důležité věnovat patřičnou věkově přiměřenou pozornost názoru dítěte.

- Měly by být zachovány přiměřené **sociální a prostorové poměry**. Důležité je, aby dítě navštěvovalo stejnou školu. Nutností by také mělo být pokračování v mimoškolních aktivitách.
- Bezproblémová materiální domluva. Je potřeba se domluvit na předávání dítěte, ale i na jeho vybavení. Je také důležité si určit, co který z rodičů bude platit, jedná se především o předměty a služby dlouhodobé potřeby (školné,..).
- Rodiče se vyjadřují jeden o druhém v rámci slušnosti. Dítě může hovořit s rodičem, jak se mělo s druhým rodičem a naopak.
- Rodiče jsou schopni se dohodnout na trvalém bydlišti dítěte, ale i na tom, kdo bude eventuálně pobírat sociální dávky

Warshak se zajímal také o faktor, které jsou důležité pro bezproblémovou SP. Ve své knize uvádí, že střídavá péče může fungovat, pokud jsou oba rodiče vzájemně přesvědčeni, že každý z nich je pro dítě nezbytný. Dále také uvádí, že důležitým faktorem je, že rodiče mezi sebou komunikují a dokáží se domluvit. Je také důležité, aby rodiče měli ke střídavé péči pozitivní vztah. Dále uvádí, že není možné, aby střídavá péče fungovala, pokud jeden z rodičů není schopen se přiměřeně o dítě postarat nebo protestuje proti střídavé péči (Warshak, 1996, s. 147-155)

Dvořáková Závodská uvádí důležité faktory, které jsou nutné pro volbu SP. Tyto faktory jsou velmi podobné jako u ostatních autorů. Nejzákladnější body uvádí: zájem rodičů, schopnost dohodnout se mezi sebou, nezbytností je komunikace a spolupráce. Hlavním faktorem je samozřejmě přání dítěte. (Dvořáková Závodská a kol., 2002, s. 75)

3.3 Pozitiva a negativa střídavé péče

Obecně panuje shoda, že střídavá péče má své výhody a nevýhody, jak pro matky, tak pro otce. Nese s sebou spoustu sebeobětování, které ovšem rodičům po čase přináší ovoce. Proto je důležité, aby se rodiče rozhodovali se střízlivou myslí a uvědomili si všechny možné dopady. V první řadě by si rodiče měli schválit své klady a zápory ke střídavé péči, než učiní rozhodnutí. (Warshak, 1996, s. 150)

Střídavou výchovu můžeme přirovnat k protéze nahrazující končetinu. Takové protéza může být dobře vymyšlená, skvěle zkonstruovaná a funkční, ale stále to bude jen náhražka zdravé končetiny. Tím nám autor chtěl přiblížit situaci, kdy střídavá péče může probíhat sebe lépe a bez větších komplikací, ale nikdy nám nenahradí zdravou fungující rodinu.

(Novák,Průchová, 2005, s. 71)

Střídavá péče je velkým závazkem a těžkým úkolem pro rodiče. Jisté je, že matky mohou pociťovat strach ze ztráty svého dítěte, otcové určitou šanci podílet se na výchově. Pro každého z nich je to ovšem velkým zásahem do života. Richard A.Warshak nám nabízí pohled právě ze strany matky i otce.

Střídavá péče z pohledu muže

Ve většině případů usilují o střídavou péči právě muži. Z jejich pohledů je SP určitě pozitivní, jelikož se pro dítě nestávají jen rodičem „svátečním“, ale mohou se podílet na jeho formování a výchově.(Novák, 2013, s. 33) Muži, kteří mají dítě ve SP, prožívají opravdovou blízkost se svými dětmi a mohou se těšit ze skutečné důvěry. Také se vyhnou pocitu ztráty a snížení své vlastní ceny, což se vyskytuje u mnoha otců, jenž mají povoleno dítě jen vídat.

Z druhého pohledu střídavé péče má rodič nejen práva a odměny, ale také odpovědnost a práci. Otec musí dětem věnovat více času a vynaložit více energie. Zaopatřují své děti, pokud jsou nemocné a svůj osobní a společenský program musí přizpůsobovat tak, aby děti nepřišly zkrátka. „Ne všichni rozvedení otcové chtějí takové závazky převzít a ne všichni otcové jsou toho schopni.“ Většina otců, kteří zvolili, SP tohoto rozhodnutí nelitují a převládají u nich spíše klady nad zápory.(Warshak, 1996, s. 152)

Střídavá péče z pohledu ženy

Jelikož ženy ve většině případů bojují o svěření dítěte výhradně do jejich péče, není pro ně SP jistě snadná. Pokud ženy svým mužům dostatečně nedůvěřují, anebo chtějí mít dítě stále pod kontrolou, jsou nevýhody tohoto uspořádání jasné. Je také evidentní, že se na výchovném působení budou podílet oba dva a druhý z rodičů nezmizí ze života prvního a naopak. (Novák, Průchová, 2005, s. 69) V první řadě se žena vzdává mocenského práva, tudíž již nemůže jednostranně rozhodovat o věcech kolem dítěte. Plně ztrácí kontrolu nad

mnohými věcmi týkajícími se jejich dětí a dělit se s bývalým mužem o rodičovskou autoritu není pro mnoho žen snadné. I když by se našlo mnoho negativních změn, které ženy ve SP mají, měli bychom se také podívat na pozitiva, která se ženám nabízejí. (Warshak, 1996, str. 155-157)

Střídavá péče umožňuje ženám mít pro sebe volnou chvíli a to právě v tom časovém období, kdy je dítě u otce. Může si tedy odpočinout od povinností spojených s péčí o dítě. Získává více prostoru na své koníčky a zájmy. (Novák, Průchová, 2005, s. 70)

Warshak také uvádí, že střídavá péče umožňuje matkám vystoupit z kolotoče povinností. Otcové věnují dostatek času svým dětem, což se ve výhradní péči neděje. V okamžiku, kdy se děti vrací od otce, mají matky více sil a energie. (Warshak, 1996, s. 154)

3.4 Zkušenosti se zahraničí

Střídavá péče v naší zemi nemá ještě stále vybudované své místo, ale jsou státy, kde je tato možnost porozvodového uspořádání naprosto normální a běžná. Jedná se hlavně o Skandinávské státy. (JedenDomov.cz, © 2011-2012)

Přístupy některých zemí

Belgie

V Belgii je střídavá péče od počátku 90. 20.stol a již od roku 1995 se stala běžnou záležitostí. Pokud oba rodiče souhlasí a vše je v zásadě se zájmem dítěte, může být SP nařízena. Pokud oba rodiče nesouhlasí, tak se zkoumá zájem dítěte. Obvykle se SP nařizuje v týdenních intervalech. (Trávníček, 2015, s. 98)

Německo

Jestliže rodiče žijí odděleně a vykonávají rodičovskou odpovědnost, mohou si vybrat z několika variant výchovy. Proti vůli rodičů soud nemůže rozhodnout o SP. Zдали se naskytnou nějaké neshody, nařídí soud práva styku, přitom však dbá na zájem dítěte. (Trávníček, 2015, s. 98) V Německu se řídí podle tzv. Cochemského modelu. Tento mo-

del je založen na přesvědčení, že o dětech nemůže rozhodovat nikdo jiný než jejich rodiče. (iustin.cz, ©)

Norsko

Norsko se od České republiky liší v tom, že dbají na rovnoprávnost mužů a žen. Snažili jsme se čerpat zejména z Norského zákona o rodině-Barnalovet. Zásadním aspektem je bezpodmínečné dodržování zákona jak ze strany rodin, soudů, tak i třetích osob. Norsko vidí v dítěti sílu budoucích generací a zákon je upraven pro dobro dětí. Střídavá péče přichází po rozvodu, jako předpokládaná možnost, což je ošetřeno zejména možnostmi dvou trvalých bydlišť dítěte. Tato možnost je poměrně nová, ovšem je z ní patrná podpora střídavé péče ze strany státu. Norsko dále preferuje rovnoprávnost při porozvodovém uspořádání péče o dítě. Norský společenský model se opírá o dva zásadní pilíře, o bezpečnost a rovnost.

V roce 2007 vyšla v Oslu Empirická studie o střídavé péči. Tato studie patří k jedné z největších v Evropě na toto téma. Norská ministryně pro Záležitosti dětí rovnoprávnost Karita Bekkemellem uvedla „že z výsledků byly patrné pozitivní zkušenosti se střídavou péčí jak ze strany rodičů, tak dětí“. (rodice.wz.cz/Norsko.htm, © 2005)

Francie

Zde se ještě v roce 1994 svěřovalo dítě po rozvodu v 85% případech matkám a nikdo se nad tím stejně jako u nás nepozastavoval. Úprava o střídavé péči byla do francouzského zákoníku zavedena v roce 2002. Předpoklady byly takové, že dojde k zrovnoprávněné oddělených rodičů. Francie tedy založila střídavou péči jen na zkoušku. Po uplynutí šestiměsíční doby nařídí soud sám jednání. Zde by se rodiče měli vyjadřovat k tomu, jak probíhala střídavá péče, k reakci dětí na tuto změnu a dalším věcem ohledně SP. Účelem takové doby je vytyčit si podstatné body fungování a eventuálně vylepšit toto fungování, nebo naopak odhalit nevhodnost této formy péče o dítě. Výhodou je, že se nemusí zkoumat změny poměrů avšak nevýhodou je, že se do jisté míry jedná o takový experiment na lidech. (Trávníček, 2015, s. 93-94) Dokonce mají ve Francii v tomto zákoně stanoveno, že střídavá péče může být ukládána buď při návrhu alespoň jednoho rodiče nebo při nemožnosti dojít konsenzu (Berger & Gravillon, 2011) Ve Francii soud rozhoduje o střídání bydlišť

dítěte u obou rodičů. Stanovuje intervaly střídání a podmínky předávání (JedenDomov.cz, © 2011-2012)

USA

Přesuňme se za hranice Evropy, například do USA. Zde se střídavá výchova prosadila ještě o chvíli dříve, a to v roce 1973. Hlavními průkopníky a bojovníky za prosazení střídavé péče byly Kalifornie a Arizona, kde procento svěřování dosahuje až k 25% (iustin.cz; stri-davka.cz) V současné době je v USA do střídavé výchovy svěřováno 20% dětí po rozvodu. Právě v USA proběhlo nejvíce výzkumů na vliv střídavé péče na dítě. Prakticky všechny studie prokázaly lepší socializační podmínky i výsledky dětí, které jsou ve SP, ve srovnání s dětmi, které se nacházejí ve výhradní péči jednoho z rodičů. Všechny výzkumy zjistily (Novák, 2013, s. 57-58) :

- děti, které jsou ve střídavé péči obou rodičů, jsou lépe adaptované ve všech ukazatelích – tělesné a duševní zdraví, rodinné vztahy, sebeúcta,..
- adaptování dětí v SP se neliší od dětí v úplných rodinách

Poslední kapitola je věnována hlavnímu tématu celé bakalářské práce, a to střídavé péči. Jedná se u nás v ČR o velmi diskutované téma. Nese s sebou své příznivce, ale i odpůrce. Na začátku kapitoly jsme si obecně vysvětlili pojem střídavá péče a co všechno obnáší. Uvedli jsme si konkrétní čísla, která nám ukazují, že u nás střídavá péče narůstá. Zájem o tento typ výchovy je jasný a to hlavně z pohledů otců, jelikož jim přináší naději, kdy se na výchově svých dětí mohou plnohodnotně podílet. V další části kapitoly jsme se zaměřili na legislativní rámec. Dříve než se začíná řešit rozvod, musí se vyřešit otázka dětí. V zákonu o rodině je přesně zakotveno, kdy je možné žádat o střídavou péči a co je k tomu potřeba. V další části jsme se zabývali podmínkami, které jsou potřeba k tomu, aby mohla být SP stanovena. Pozitiva a negativa SP jsme si objasnili v další části a na závěr kapitoly jsme pro srovnání nahlédli do zahraničí.

V následujících kapitolách této práce se zaměříme na praktickou část, která je realizována formou kvalitativního pojetí výzkumného šetření.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 METODOLOGICKÝ POSTUP

V teoretické části této práce jsme se zaměřili na rodinu, její definici, funkci a role rodičů. Ve druhé kapitole jsme se zaměřovali na rozvod, jaké jsou příčiny rozvodu, jaký vliv má rozvod na dítě, definovali jsme pojem syndrom zavrženého rodiče a zaměřili jsme se na různé typy porozvodové péče o dítě. V závěrečné kapitole teoretické části jsme se věnovali střídavé péči, jejímu legislativnímu rámci, podmínkám pro přidělení do SP, jejími výhodami a nevýhodami a také jsme uvedli zkušenosti ze zahraničí. Praktickou část této práce se snažíme propojit s teoretickou.

Střídavá péče se stala nyníjším fenoménem, který má jak své příznivce, tak i odpůrce. Postupně však v ČR narůstá počet rozvedených rodin využívající tohoto trendu. Nikdo z nás nedokáže určit, která forma porozvodového uspořádání je pro dítě vhodná, můžeme se to pouze domnívat. Tomáš Novák je českým psychologem, který se touto problematikou zabývá hlouběji, a díky jeho knihám se dovídáme mnoho informací o střídavé péči. Samozřejmě existuje mnoho článků a internetových diskuzí spekulujících na toto téma, ale informace, které k nám přicházejí z médií jsou mnohdy zkreslené a nepodložené. Nahlédneme tedy na pravdivé skutečnosti a názory, které nám pomohou odhalit právě rodiče vykonávající střídavou péči. Záměrem a cílem výzkumného šetření bylo zjistit názory rodičů, kteří SP realizují. Je jisté, že rodiče budou mít bezprostřední přehled o tom, co střídavá péče obnáší. Vzhledem k tomu, že se zaměřujeme na rodiče realizující střídavou péči, jejich subjektivní pohled na toto téma, zvolili jsme kvalitativní pojetí výzkumného šetření. Chtěli bychom tím dosáhnout podrobného popisu a vzhledu do této problematiky. Mezi hlavními výhodami spatřujeme v tomto případě, že pomocí výše jmenovaných skutečností nám bude umožněno porozumět zkoumanému problému lépe než za pomocí kvantitativních metod výzkumu.

4.1 Výzkumné cíle

V rámci výzkumu se budeme věnovat střídavé péči a názorům na tento typ porozvodové péče. Zaměřujeme se tak na rodiče, kteří si střídavou péči zvolili a nyní ji vykonávají. Právě tito rodiče nám dokáží popsat, co střídavá péče obnáší a jak funguje.

Hlavním výzkumným cílem je zjistit pohled rodičů na střídavou péči, kterou vykonávají. V souvislosti s hlavním výzkumným cílem jsme si stanovili dílčí výzkumné cíle:

- Zjistit změny přicházející se střídavou péči pro rodiče a jejich děti.
- Identifikovat výhody nebo nevýhody, které rodiče vnímají na střídavé péče.
- Prozkoumat jednotlivé názory rodičů na střídavou péči.

4.2 Výzkumné otázky

Na základě stanovení výše uvedeného hlavního výzkumného cíle byly formulovány výzkumné otázky, které nám pomohou výzkum vést v souladu s těmito výzkumnými cíli. Ty jsou stanoveny tak, aby poskytly respondentovi dostatečný prostor na jeho odpověď. Za hlavní výzkumnou otázku pokládáme: Jaký je pohled rodičů na střídavou péči, kterou vykonávají?

Na základě této hlavní výzkumné otázky jsme vytvořili dílčí výzkumné otázky:

- Jaké změny vznikají s příchodem střídavé péče pro rodiče a jejich děti?
- Jaké výhody či nevýhody vnímají rodiče na střídavé péči pro dítě a pro ně samotné?
- Jaký je celkový pohled rodičů na střídavou péči, jako jednu z možných variant porozvodové péče o děti?

4.3 Strategie výzkumu

S ohledem na téma bakalářské práce a na cíl zjistit pohled rodičů na střídavou péči kterou vykonávají bylo zvoleno kvalitativní pojetí výzkumného šetření. Výzkum je zaměřen na to, jak rodiče vnímají střídavou péči s ohledem na jejich děti. Zaměřujeme se na jejich subjektivní pocity. Kvalitativní výzkum nám v tomto případě umožňuje získat detailní popis tohoto jevu. Na základě této metody se dostáváme do přímého styku s respondenty, což nám zprostředkuje hlubší porozumění zkoumaných skutečností. Mezi negativa kvalitativního šetření můžeme zařadit jeho časovou náročnost, se kterou se v průběhu výzkumu potýkáme. Jedná se o sběr dat, samotnou transkripci rozhovorů, která zabere až několik hodin a jejich následnou analýzu. Dále také fakt, že výsledky výzkumu mohou být ovlivněny výzkumníkem, proto jsme se snažili o co možná nejmenší zkreslení dat.

4.4 Metoda sběru dat

Vhodnou metodou v rámci tohoto výzkumného šetření je metoda rozhovoru s využitím polo strukturovaných rozhovorů Základem pro realizaci rozhovorů je sestavení otázek, díky nimž získáme data, která nám umožní zkoumat jádro problému. Během rozhovorů byly také kladeny podotázky, které nám napomáhaly dostat se k jádru problému. Důvodem výběru této metody byl záměr umožnit respondentům dostatečný prostor k jejich vyjádření.

4.5 Výzkumný soubor

Výzkumný soubor tvoří rodiče, kteří mají dítě ve střídavé péči. Pro zachování anonymity respondentů a etiky výzkumníka nebudu zmiňovat jejich jména ani další informace. Výzkumný soubor byl sestaven ze tří mužů a čtyř žen. Ve třech případech se jedná o bývalé partnery. Jeden z párů má ve střídavé péči dvě děti rozdílného věku. Rozhovory budou probíhat s každým respondentem zvlášť, abychom se mohli zaměřovat na rozdíly z pohledu otců a matek. Výběr těchto respondentů byl zvolen záměrně. Jedná se o rodiče z našeho blízkého okolí. Tito rodiče již nějakou dobu vykonávají tuto formu péče. Rodiče byli osloveni již dříve, zda mají zájem se podílet na tomto výzkumu. Pro lepší přehlednost jsme níže uvedli tabulku základních údajů o výzkumném souboru

Tabulka 1 Základní údaje o výzkumném souboru

Respondent	Pohlaví + věk	Věk dítěte	Délka SP	Intervaly střídání
M1	muž, 37 let	4roky	2,5 roku	týdenní
Ž1	žena, 36 let	9let	4roky	týdenní
Ž2	žena, 35let	7let a 6let	1,5 roku	týdenní
Ž3	žena, 36 let	4 roky	2,5 roku	týdenní
M2	muž, 35let	7let a 6let	1,5 roku	týdenní
M3	muž,38let	3roky	$\frac{3}{4}$ roku	týdenní
Ž4	žena, 32let	3roky	$\frac{3}{4}$ roku	týdenní

4.6 Realizace výzkumu

Samostatný výzkum byl realizován s rodiči. Uskutečnění rozhovorů předcházela slovní domluva, kdy konkrétní respondenti byli osloveni, zda jsou ochotni se podílet na daném výzkumu. Žádný z respondentů v tom neviděl problém a byl ochoten rozhovor poskytnout. Součástí bylo představení a seznámení s tématem bakalářské práce a účelem výzkumného šetření. Jelikož se jedná o respondenty z blízkého okolí, nebyl problém se dohodnout na daném termínu. Rozhovor byl ve většině případů realizován v prostorách mateřské školy, kam respondenti dochází pro své děti. Aby rozhovory byly co nejvíce autentické a respondenti se cítili dobře, rozhovory se uskutečňovaly v klidné kanceláři MŠ. Dva rozhovory probíhaly v kavárně.

Vzhledem k tomu, že ve většině případů šlo o bývalé partery, zvolili jsme rozhovory s každým zvlášť, aby nemohlo dojít k ovlivnění odpovědí.

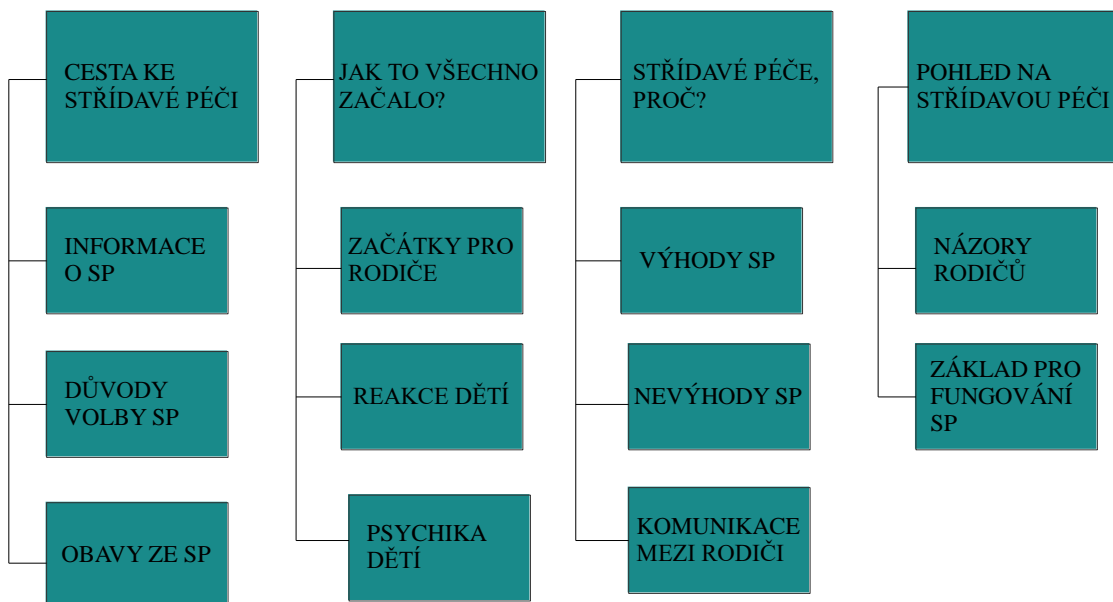
Na začátku byli respondenti seznámeni s tím, jak bude rozhovor probíhat a byl pořízen souhlas s použitím získaných dat k účelům bakalářské práce. Úvodní otázka byla zaměřena tak, abychom nastavili příjemnou atmosféru a popřípadě odstranili nervozitu respondentů. Otázky byly sestaveny, aby na sebe navazovaly a byly smysluplné. Tudíž jsme se na začátku ptali na základní informace a poté jsme šli do hloubky problému, popřípadě se doptávali na konkrétní informace. V případě, kdy respondent otázce nerozuměl, snažili jsme se ho pomocnými otázkami navést k tomu, o čem má mluvit. Během rozhovorů nebyla na respondentech znát nervozita. Spíše se lišila délka odpovědí u daných otázek. Někteří respondenti byli otevřenější a měli potřebu se k otázce více vyjádřit, jiní byli uzavřenější a jejich odpověď byla dostatečná. Jednotlivé rozhovory trvaly v průměru 30 minut.

Při získávání informací byl použit diktafon, jelikož dané odpovědi byly obsáhle a nebylo by snadné si je při rozhovoru zaznamenávat písemně. Žádnému z respondentů to nevadilo.

5 ANALÝZA ZÍSKANÝCH DAT

V následující kapitole se budeme zabývat analýzou získaných údajů, pomocí polostrukturovaných rozhovorů s jednotlivými rodiči. Metodu analýzy dat jsme zvolili otevřené kódování. V tomto procesu budeme postupovat dle Švaříčka a Šed'ové. (Švaříček, Šed'ová, 2007, s. 211) V první řadě jsme si dané rozhovory přepsali a vytvořili jednotlivé kódy, kterým jsme přidali jednotlivé označení. Pro usnadnění a přesnější orientaci v dokumentech jsme si vše barevně rozlišili. Pro přehlednost jsme si níže uvedli schéma.

Obrázek 1 Schéma kategorií a kódů

5.1 Cesta ke střídavé péči

První kapitola obsahuje kódy, které nás vedou ke střídavé péči. Zajímáme se, kde respondenti získávali informace k tomuto tématu, důvody proč zvolili tento druh porozvodové péče o děti a v neposlední řadě, jaké z toho měli obavy.

Kategorie obsahuje kódy: informace o SP, důvody volby SP, obavy ze SP

Střídavé péči předchází rozvod či rozchod rodičů. Jak jsme si uvedli v teoretické části, jedná se o velmi závažnou a psychicky náročnou životní situaci, jak pro rodiče, tak pro dítě samotné. V České republice je velký nepoměr mezi svěřováním dětí do péče matky a střídavou péčí. Nynější trend se však pomalu zvyšuje a přibývají zde páry rodičů, kteří volí tuto formu. V úvodu rozhovoru jsme se respondentů dotazovali, kde se o střídavé péči dozvěděli poprvé. Většina z nich se zmiňuje, že o ní slyšela již dříve, ale v okamžiku řešení daného problému si bližší informace zjišťovali na internetu, a nebo jako respondentka (Ž1) u sociálních pracovníků, kde jí nabídli řešení této situace: *„nám sociální pracovníce nabídly střídavou péči s tím, že jsme oba z jedné vesnice, to znamená, že se syn nebude stěhovat, řekli nám, že to máme zkusit“*. Přístup respondenta (M2) nám dokládá, že mu byl také podán návrh od odborníka. *„V podstatě jsem k tomu rozchodu přistupoval, tak nějak zodpovědněji, jelikož jsem využíval i pomoc u psychologa a snažil jsem se ty problémy nějak řešit a právě tam mi řekli co SP obnáší.“* Získat informace k tomuto tématu není ovšem problém. Jedná se o téma moderní a hodně diskutované. Člověk si však jen stěží dokáže představit, co ve skutečnosti SP obnáší. Rozhovory s rodiči nám jasně ukázaly, že s nápadem vychovávat dítě ve SP přicházeli muži, jelikož většina žen zastává ten názor, že děti by měli jít do péče jim. Respondent (M3) se vyjadřuje právě k tomu, co je v našem státě nastaveno již řadu let: *„ono je to asi tak vždycky, že matky přistupují na střídavou péči stěží. Ono je to asi tak zažitě, že ten otec je až druhořadý. Myslím si, že by se to právě mělo změnit“*. Respondent (M2) se domnívá, že pro děti je spravedlivé, aby měly oba dva rodiče stejně. Nemyslí si, že by to mělo být jinak, tedy že by ženy měly mít větší nárok na dítě. Respondent (M3) uvedl podobné důvody, proč usiloval o SP. V první řadě chtěl mít dostatek času pro sebe a svého syna. Bylo pro něj důležité, aby na něj mohl výchovně působit a formovat jeho osobnost. Je tedy pochopitelné, že se muži chtějí podílet na výchově svých dětí a chtějí jim předat určité hodnoty do života. I respondentka (Ž3) se vyjádřila podobně: *„hlavně jsem chtěla, aby se to dítě mělo dobře, nechtěla jsem, aby přišlo o tátu“*.

Důvody proč rodiče přistupují na tuto formu péče o dítě jsou ve většině případů podobné. Zásadní je na střídavé péči to, že dítě nepřichází ani o jednoho rodiče. Mnoho odborníků vysvětluje, že oba dva rodiče, jsou pro dítě stejně důležití a nezbitní pro jeho vývoj. Což tedy SP jako jediná forma prozvodové péče o dítě umožňuje. Oba dva se mohou stejnou měrou podílet na jeho výchově a formování. Při rozhovorech nám právě muži nabídli pohled na to, z jakých důvodů usilovali o SP. Ženy se spíše vyjadřovaly k obavám, které měly ze SP. Respondentka (Ž4) se zmiňuje následovně: *„z počátku jsem SP nechtěla vůbec, měla jsem pocit, že to ten tatínek nezvládne, ale teď už jsem si na to tak nějak zvykla. Nechtěla jsem střídavku hlavně kvůli synovi, měla jsem pocit, že to prostě není vhodné být týden tam a týden tady, že to pro něho bude těžké. Pořád si myslím, že je to takový život na půl.“* K velkým obavám se vyjádřila i další respondentka (Ž2), která se snažila tuto situaci řešit i přes příslušné sociální úřady, kde podala pádné argumenty, proč SP není vhodná pro děti. *„Já jsem byla zásadně proti SP. Taky jsem se na to připravila tak, že jsem byla tady ve městě na sociálce, s tím, že jsem tam dala informace, že nesouhlasím se SP a byly tam uvedené důvody proč. Otec děti miluje, ale věděla jsem, že by ta péče nebyla tak zodpovědná, jak já ho znám.“* Další respondentka (Ž3) se jako jediná dokázala vcítit do role svého muže. Uvědomila si, že pokud bude mít dceru ve své péči, otec již nebude mít takové možnosti, jako při SP.

Ve všech případech rozhovorů jsme se dostali k tomu, že matky byly proti SP, postupně však na tuto variantu přistoupily, mnohdy samy, kdy uznaly, že je to pro dítě vhodná možnost, jak vídat oba rodiče nastejno a v některých případech, jim k tomuto rozhodnutí vypomohly i sociální pracovnice, jako u respondentky (Ž1): *„Ne, já jsem SP nechtěla, ale po dohodě se sociálními pracovníci jsem na to přistoupila.“*

Všichni respondenti si děti střídají v týdenních intervalech, kde mají přesně stavenou hodinu a místo, kde dochází k předání. Respondenti bydlí v blízkosti, tudíž děti nemusí měnit školské zařízení. Během rozhovorů bylo zmíněno, že si rodiče nedokáží představit, že by měli střídavou péči provádět na delší vzdálenost bydlišť. Nejen z jejich pohledu cestování, ale hlavně z pohledu jejich dětí, které by musely navštěvovat například dvě školská zařízení či okruhy kamarádů. Tato možnost jim přišla naprosto nereálná a nevhodná pro všechny členy rodiny.

5.2 Jak to všechno začalo?

Druhá kategorie je zaměřená na začátky se střídavou péčí. Zmiňujeme se o tom, jak zvládali novou situaci rodiče, jak to prožívaly děti a zda je SP ovlivnila nějak pracovně.

Kategorie obsahuje kódy: začátky pro rodiče, reakce dětí, psychika dětí, práce a SP,

Pokud se rodiče společně dohodnou na střídavé péči, musí se připravit na to, že realita nebude snadná, jak pro ně tak i pro dítě. Pro všechny členy nastává nový režim, jehož zvládnutí bude záviset na přístupu obou rodičů. Základem toho však je, aby si rodiče uvědomili, že dítě je to hlavní, na co musí myslet. Proto je vhodné odpoutat se od minulosti a zajímat se spíše o realitu a o to, co bude. Každý tuto situaci nese jinak a každý se ji snaží zvládat po svém. Respondentka (Ž1) se vyjádřila ke svým začátkům následovně: *„ty začátky byly hodně těžké. Myslím si, že až teď si uvědomuji, že pro syna je to správné. Bylo to opravdu těžké, ta představa, že ho neuvidím.“* Během rozhovorů bylo zaznamenáno, že začátky se střídavou péčí nebyly snadné hlavně pro ženy. Jednalo se totiž o to, že matky se před rozpadem rodiny staraly o děti z větší části, tudíž s nimi trávily podstatně delší čas než muži. Dále pro ně není snadné, že se v některých případech o jejich děti starají jiné ženy a to nové přítelkyně otců, což je z pochopitelných důvodů jasné. Ženy se setkávaly spíše se steskem po dětech, muži vnímali začátky poněkud jiným způsobem, jak uvedl respondent (M1). Díky střídavé péči se stal prakticky ze dne na den otcem na mateřské dovolené a pracujícím člověkem. Tím pádem mu přibýly určité povinnosti a starosti. Jak uvedl: *„změnil se my ten životní rytmus“* Další respondent (M2) musel díky střídavé péči začít vařit. Muži tedy začali přijímat činnosti, které dříve plnily matky. Funkce otců a matek se v tomto případě slučují do jedné skupiny, kdy jeden z rodičů funguje za oba dva.

Pro každého to přineslo určitě velkou změnu do života, respondent (M3) uvádí jeho pohled na novou situaci: *„Z mého pohledu se až tak moc věcí nezměnilo a když už, tak k lepšímu, že jsem si dokázal udělat více času na syna. To, co jsem dřív musel, tak teď nemusím, protože věnuji péči synovi.“* Tím nejdůležitějším v tomto okamžiku však nejsou dospělí, ale děti, kvůli kterým rodiče přistupují na toto rozhodnutí. Během analýzy se respondenti zmínili o tom, že hodně dbali na názor dětí, zda chtějí být u otce nebo u matky. Děti nechtěly přijít ani o jednoho rodiče, což je pochopitelné. Respondentka (Ž2) se vyjadřuje o začátcích z hlediska dětí takto: *„začátky byly takové zajímavé. Pro děti to byl zážitek, oni měli nový bytček, protože s tatínkem jsou na baráku.“* Tyto děti to braly spíše jako něco

nového, vzrušujícího. Pro každé dítě, je jakákoliv změna v denní rutině zajímavá. Nejspíš za tím viděly dobrodružství, kdy jeden týden byly u otce a druhý u matky. Vše závisí na povaze dítěte, každý prožívá změny jinak a každé dítě reaguje jiným způsobem. U respondenta (Ž4) reakce syna probíhala následovně: „*syn to měl hodně těžké, nebyl tak zvyklý na toho otce. Když si ho vyzvedával tady ve školce, tak malý strašně plakával a tím jsem trpěla i já.*“ Každý z rodičů si všiml různých změn na svém dítěti. U respondenta (M3) neprobíhal vstup do SP nijak závažně. Respondent se domníval, že jeho syn bude tesknit. K tomu však docházelo spíše v kritických situacích, kdy byl jeho syn značně unaven. Nyní se tomu však snaží vyvarovat. Děti respondentů jsou rozdílné, jak pohlavím, tak i věkem, ve kterém vstupovaly do střídavé péče. Nejen tyto faktory jsou ovlivňující při jejich reakci na SP, ale velkou roli hraje i psychika těchto dětí. Proto jsme se zaměřili na to, zda si rodiče všimali nějakých závažných psychických změn na jejich dětech. Respondent (M1), „*...musím říct, že jsem si opravdu nevšiml žádných psychických změn. Kdyby nějaké byly, tak bych to řekl! Je, ale dost možné, že dcera je na to vhodné dítě, nevím. Nedokážu to posoudit u jiných dětí, ale nevšiml jsem si ničeho.*“ Ne však každý má dítě, které střídavku zvládlo s takovou lehkostí, respondentka (Ž4) vnímala větší smutek na svém dítěti, domnívala se, že její syn nebyl na otce tak zvyklý, tudíž tesknil po ní. U respondentky (Ž1) byly zaznamenány poněkud jiné změny u dítěte. „*Myslím si, že malý měl hodně nálady. Vždycky, když ke mně přišel byl hodně naštvaný, nechtěl se bavit, nechtěl si povídat.*“ Respondentka (Ž2) uvedla, že ze začátku střídání bylo vše v pořádku. Děti se ke druhému rodiči těšily, to však trvalo jen několik měsíců, postupem času si to děti začaly uvědomovat a přicházely okamžiky, kdy se jim k otci nechtělo.

Při vzniku nového režimu, který střídavá péče přináší se mění i postavení rodiče. Rodič začíná pro dítě fugovat ve všech směrech. Musí zvládat domácnost, péči o dítě a ještě práci. Pro muže je to jistě více náročné, jelikož v běžně fungující rodině zastávají péči o děti hlavně matky. Ve střídavé péči jste jeden týden rodičem na plný úvazek a na všechno sám. Proto jsme se ve výzkumu zaměřovali na to, zda museli respondenti měnit práci či pracovní dobu. Všichni uvedli, že kvůli střídavé péči nemuseli změnit práci, avšak si museli přispůsobit pracovní dobu. Spíše u mužů jsme se setkali s tím, že mají volnou pracovní dobu, tudíž mohli pracovní dobu přizpůsobit střídavé péči a ne naopak. Respondent (M1): „*Řekl bych to tak, že já jsem měl tu možnost, přizpůsobit svůj život a svoje pracovní nasazení střídavé péči.*“ U otců se můžeme mnohdy setkat s tím, že se své práci věnují až přes příliš a nedokáží si udělat čas na rodinu a děti, což bylo i u respondenta (M3). Díky

střídavé péči se pro něho syn stal prioritní, a proto nyní práci dokáže odsunout. Z toho vyplývá, že ho SP ovlivnila pozitivně.

Se střídavou péčí přišla změna i ve výchovném působení rodičů. Sám respondent(M2) k této otázce uvedl : „*já bych doporučil SP i normálním vztahům kde to funguje, aby si to vyzkoušeli, protože by je to určitě posunulo dopředu.*“ Základem u každé výchovy dětí je nastolení jasných pravidel, na kterých se spolu rodič a dítě domluví a snaží se je plnit. Tak tomu je i ve střídavé péči. Respondentky (Ž2) se vyjadřuje: „*udělala jsem si nějaké hranice a přes to vlak nejede*“ a respondent (M2) zmiňuje to stejné: „*snažím se nastolit ta pravidla, která u nás z mé strany nebyla*“. U respondenta (M3) se změnilo celkové postavení rodiče, „*předtím jsem byl takový kamarád, ale teď jsem poznal, že to není dobré, že musím být přísnější*“. Nejsou však marná ani pravidla mezi rodiči navzájem, což si myslí i někteří respondenti. Nás ale také zajímalo, zda neměli někteří rodiče potřebu spíše se ve výchově zmírnit. Začátky byly pro všechny rodiče těžké. Snažili se o to, aby byli přísní a důslední, avšak podvědomě se nechtěli stát tím „horším“ rodičem pro dítě, jako tomu bylo i u respondent (M1). U respondentky (Ž4) to bylo právě naopak, „*myslím, že jsem přitvrdila, tím, že trvám na těch pravidlech i režimu*“. Výchovné působení rodičů je velmi důležité. Pro rodiče, kteří střídavou péči vykonávají není snadné ani to, že nevidí a neví, jak probíhá výchova a péče o dítě na druhé straně. V tomto okamžiku, je nezbytná důvěra v druhého partnera, že se o dítě dokáže postarat. Děti některé situace mnohdy využívají a vydírají své rodiče stylem: „*ale tohle u tatínka nemusím, ale toto u maminky nedělám*“. Důležité v takovém okamžiku je, aby rodič neustoupil a dítěti opravdu vysvětlil, že teď je tady doma a tady jsou taková pravidla a ta se budou dodržovat. Dle výpovědí respondentů je tedy patrné, že změny v jejich životech nastaly a SP je určitým způsobem ovlivnila. Lze ale říci, že se s novou situací dokázali poprat i přes nelehkost situace, zvládli ji a nevzdali to.

5.3 Střídavá péče, proč?

Následující kategorie se věnujeme kódům týkajícím se výhod a nevýhod střídavé péče. Zaměřujeme se také na vzájemnou komunikaci mezi rodiči.

Kategorie obsahuje kódy: výhody SP, nevýhody SP, komunikace mezi rodiči

Každá mince má vždy dvě strany, tak je to i u střídavé péče. Každý z respondentů ji bere jinak a pro každého znamená jiné výhody a nevýhody. V první řadě se zaměříme na pozitivní stránku střídavé péče. Díky respondentům nahlédneme na to, co vnímají rodiče jako výhodu. Respondentka (Ž3) uvádí, že střídavá péče je lépe promyšlená, než kterékoliv forma porozvodové péče. Vnímá to, že má pro sebe více času, ale také více síly a energie pro svou dceru. Je zřejmé, že pokud se matka stará o dítě sama, nemá na sebe tolik času, může se u ní projevovat vyčerpanost a únava. Hlavní výhodou, kterou uvedla většina respondentů je, že dítě má opravdu oba dva rodiče stejně. Respondent (M3) se zmínil k tomu, že může na dítě výchovně působit. *„Výhodu vidím v tom, že ho můžu vychovávat. Za ten týden vím, že už mu dokážu něco vštípit. Důležité je mu věnovat ten čas a někam ho posunout.“* Respondent (M1) se domnívá, že v situaci, kdy je dítě svěřeno do péče matky, se otec může jen stěží podílet na výchově dítěte. U SP vidí výhodu v tom, že dítě dostává dva pohledy na život a na svět. Poté si z toho do budoucna může zvolit, co bude chtít. Respondentka (Ž2) to viděla spíše jako nevýhodu, *„děti mají jako by dva výchovné aspekty od rodičů a každý je jiný“*. Rodiče se také vyjadřovali k tomu, jaké pro ně osobně vznikly výhody. Střídavou péčí v některých případech získali i více času na sebe, jako u respondentky (Ž1), *„člověk má na sebe více času a musí si ho nějak užít“*, podobně se vyjádřila i respondentka (Ž3), *„musím říct, že jsem se daleko víc začala věnovat svým koníčkům“*. Avšak respondent (Ž4) si myslí, *„no, já si myslím, že to jde vždycky udělat tak, že ten čas si pro sebe najdu“*. Je tedy patrné, že se ženám díky SP naskytla příležitost, jak se naplno věnovat svým zálibám, které jim napomáhaly při stesku po jejich dětech. Pokud se zamyslíme nad tím, která jiná forma péče o dítě po rozvodu umožňuje lidem věnovat se nastejno dítěti, ale i sobě, těžko ji najdeme. V průběhu analýzy jsme se dostali i k negativům, která na střídavé péči rodiče vidí. Z pohledu matek to byla právě ta samota a smutek po dětech. Otcové nespatřují ve střídavé péči žádnou zásadní nevýhodu. Jen respondent (M1), *„mám strach z toho, že pak začnou hrát roli kamarádi a vztahy, takže ten táta a máma nebudou podstatní“*. Během rozhovorů bylo také zmíněno, že vše ukáže až čas. S přibývajícím věkem dětí mohou nastat nějaké komplikace ve střídavé péči. Bylo znát, že se toho rodiče

obávají, ale nikdo z nich zatím nedokáže přesně určit konkrétní obavy. Samozřejmě všichni usilují o to, aby nevznikaly zbytečné komplikace a problémy. K tomu jim dokáže pomoci právě komunikace mezi sebou navzájem. Respondenti uvádějí, že spolu dokáží komunikovat a vyměňovat si informace o dítěti. V některých situacích k tomu museli dospět, jako u respondenta (Ž1), „*musím říct, že teď to opravdu funguje, ale museli jsme k tomu dospět a dospět*“. Respondentům nedělá ani problém vycházet si vstříc v situacích, kdy se jeden z rodičů nemůže o dítě postarat nebo s ním chce trávit dovolenou. Je však důležité brát ohledy na dítě. Pokud si bývalí partneři vycházejí vstříc často, dítěti může ve střídání nastat zmatek a chaos. Stejného názoru je i respondentka (Ž4). Nejvhodnější je, aby si rodiče zařizovali své dovolené, podle střídavé péče. U respondenta (M1) se to řeší spíše jiným způsobem a to tak, že vypomáhají jiný dospělý z dotyčné rodiny. Jedná se tedy o vhodnou možnost, ale jen v případě, že má rodič kolem sebe své blízké, kteří mu mohou vypomoct. U respondentky (Ž2) je to poměrně jiné v tom, že otec dětí je velký dobrodruh a cestovatel, což znamená, že je mnohdy i několik týdnů pryč, to respondentce nevadí, problém nastává v tom, že poté chce mít děti více týdnů u sebe. „*Ono je to nevýhodné v tom, že když otec je tři týdny pryč, tak pak je chce mít tři týdny u sebe. Jelikož já jsem matka a myslím si, že to beru trošku jinak, tak já jsem říkala, že ty děti klidně pohlídám, ale pak nebudu tři týdny bez dětí.*“

Z dané kategorie může vydedukovat tedy fakt, že přes veškerý začáteční nesouhlas se střídavou péčí si dokázal téměř každý respondent najít nějaké pozitivum, které na ní vidí. Dále je také patrné, že prozatím nejsou vnímána zásadní negativa SP, která by mohla ovlivnit život dětí. Dále jsme díky analýze zjistili, že důležitá je vzájemná komunikace mezi bývalými partnery.

5.4 Pohled na střídavou péči

V poslední kategorii se celkově zaměřujeme na střídavou péči, jaký je názor rodičů na tuto formu výchovy dítěte a co si myslí, že je základem pro to, aby SP fungovala bez komplikací.

Kategorie obsahuje kódy: názory rodičů, základ pro fungování SP

Jak již bylo v teoretické části zmíněno, střídavá péče má své příznivce i odpůrce. My jsme díky analýze dat získali mnohé názory rodičů k tomuto tématu. U respondentů, kteří o dítě usilovali a střídavou péči si „vydobyvali“ je názor jasně kladný. Respondent (M2), *„můj názor je určitě kladný, k zachování obou rodičů pro dítě“*. Respondent (M1) své rozhodnutí popsal také kladně. *„Za předpokladu, že nejste schopni s tím partnerem fungovat, tak já osobně si do dneška myslím, že ta dcera z nás dvou, ze mě a manželky, dostala daleko víc a daleko lepšího, než kdybychom třeba kvůli ní byli spolu.“* Stejně tak se vyjadřuje i respondent (M3). Tito muži jsou opravdu rádi, že se jim podařilo získat dítě do střídavé péče. Také ji ve své podstatě vidí jako správnou. Respondentka (Ž3) hodnotí své rozhodnutí také kladně a doufá, že SP nebude mít na její dceru špatný vliv do budoucna. Respondentka (Ž2) svého rozhodnutí doslova lituje, jelikož do SP vstupovala nedobrovolně. Vnímá to tak, že jsou její děti stále na cestách. Její přirovnání je následující *„není to knížka, kterou si půjčím a za týden vrátím“*. Jak je patrné, je spíše proti střídavé péči. Jako variantu navrhovala, že by děti měly jeden domov, kde by se s bývalým partnerem střídali oni a ne děti. Respondentka (Ž1) to bere spíše z vlastního pohledu. Vidí však, že střídavá péče funguje a její dítě nestrádá. U této respondentky je tedy vidět, že se s touto situací musela srovnat sama, jelikož viděla, že SP funguje a pro jejího syna je to vhodné.

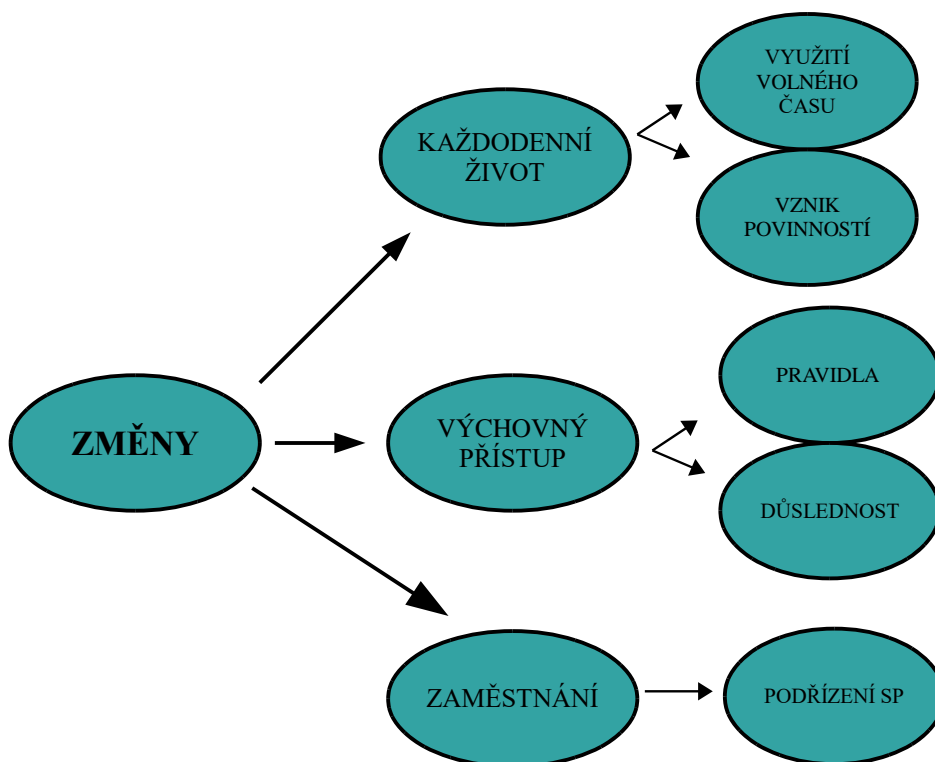
Ať už jsou názory na střídavou péči z pohledu rodičů pozitivní či negativní, na tuto formu výchovy přistoupili a museli si své životy přizpůsobit tak, aby mohla střídavka fungovat. Díky analýze dat, jsme získali informace, co si rodiče myslí, že je základem fungování SP. Tím nejdůležitějším co uvedl respondent (M3) je, že by dva rodiče spolu měli vycházet v dobrém, na všechno špatné musí zapomenout. Respondent (M1) zmiňuje, že důležité pro fungování SP je, ochota, vůle obou rodičů, pravidla a dodržování těchto pravidel, to samé zmiňuje i respondent (Ž4). Je tedy patrné, že se v tomto směru rodiče shodují. Proto, kdo chce vstoupit do SP musí si sám opovědět, zda je schopen odpoutat se od minulosti a veškerých neshod a přizpůsobit svůj život střídavé péči a svému dítěti.

6 INTERPRETACE A ZÁVĚREČNÁ DISKUZE

Na základě rozhovorů s respondenty byly zodpovězeny výzkumné otázky, které jsme stanovili na začátku výzkumného šetření, a které vedly k dosažení stanovených výzkumných cílů. Hlavním cílem bakalářské práce bylo zjistit, jaký pohled mají rodiče na střídavou péči, kterou vykonávají. Dalšími dílčími výzkumnými cíli bylo zjistit, jaké změny střídavá péče přináší, dále identifikovat výhody a nevýhody střídavé péče a analyzovat názory rodičů na střídavou péči.

Jaké změny vznikají s příchodem střídavé péče pro rodiče a jejich děti?

Obrázek 2 Schéma změn, které se sebou střídavá péče přináší

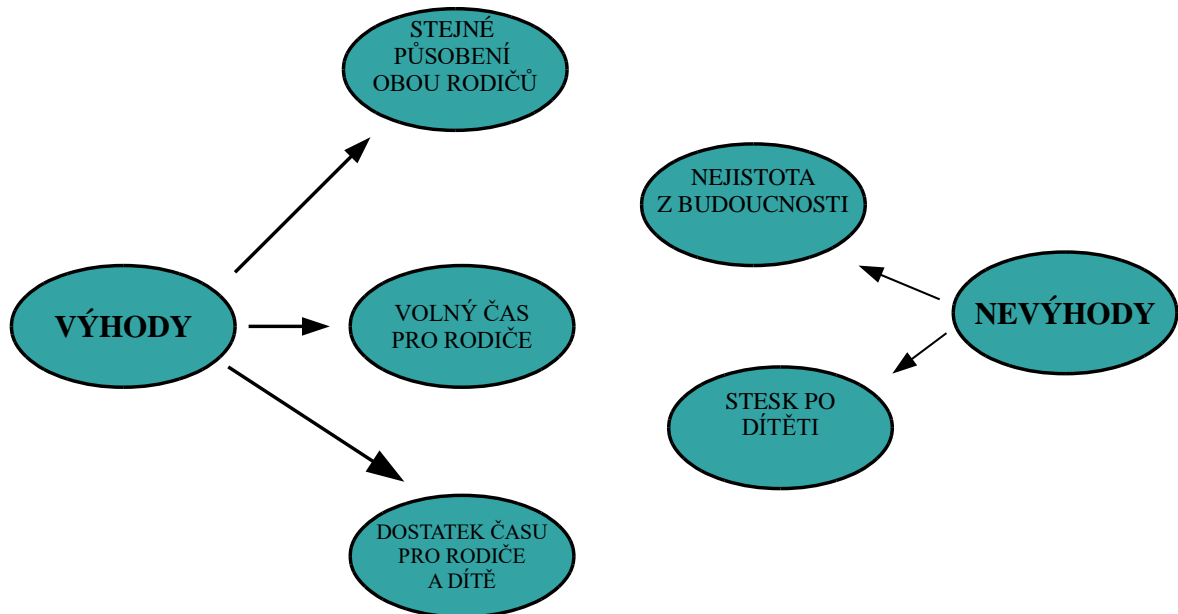

Střídavá péče je velkým krokem, který rodiče ve svém životě udělají. Tato situace není jednoduchá pro nikoho z členů rodiny a přináší s sebou značné změny. Tyto změny jsme rozdělili na změny v každodenním životě, změny ve výchovném přístupu rodičů a změny pracovní. Když nahlédneme na změny, které rodičům přinesla SP v každodenním životě,

zjistíme, že pro mnoho mužů to z tohoto pohledu nebylo nic snadného, jelikož museli částečně přijmout roli matky. Vstup pro respondenta (M1) byl náročnější v tom, že pečoval o malé dítě tudíž, mu přibýly určité povinnosti a starosti. Prakticky ze dne na den se stal otcem na mateřské a pracujícím člověkem. Podobně to vnímal také respondent (M2), musel začít vykonávat běžné domácí práce, které v rodině z větší části plnila matka. Pro ženy to byly změny v tom, že získaly mnoho osobního volna, proto si začaly hledat zájmy a koníčky, aby vyplnily svůj volný čas, který dříve věnovaly svým dětem. Dále jsme se také zaměřovali na výchovné přístupy rodičů. Všichni respondenti se vyjádřili jednoznačně v tom, že se snaží být na dítě důslednější, přísnější a stanovit mu určité hranice či pravidla, která se společně snaží dodržovat. Díky těmto výchovným metodám se jim daří SP vykonávat bez větších problémů. Ve výzkumu jsme se zajímali, zda rodiče ovlivnila SP pracovně. Tedy, jestli museli změnit práci či pracovní dobu. U respondentů (M1, M2, M3) bylo jednoznačně odpovězeno, že měli tu možnost si svoji pracovní dobu přizpůsobit střídavé péči. Respondentka (Ž3) musela zkrátit pracovní dobu o půl hodiny denně v týdnu, kdy pečuje o dítě. Dále respondentky (Ž1, Ž2, Ž4) nemusely svoji pracovní dobu nijak měnit. Je tedy patrné, že SP změnila rodičům některé věci v jejich životech, ale nejedlo se o zcela závažné změny, jako stěhování rodičů do jiných měst či změna zaměstnání.

Jaké výhody či nevýhody vnímají rodiče na střídavé péči, pro dítě a pro ně samotné?

Obrázek 3 Schéma výhod a nevýhod SP

Rodiče, kteří střídavou péči vykonávají, v ní postupem času dokázali najít i určité výhody nebo naopak něco, co se jim nelíbí. Každý z nich se mohl nad touto věcí zamyslet a uvést, co za výhodu či nevýhodu spatřuje na SP. Každý si v ní najde to své a pro každého může být výhoda či nevýhoda jiná. Respondent (M1) shledává výhodu v tom, že má dítě oba dva rodiče, tudíž na něho mohou výchovně působit. Dále také uvedl, že velkou výhodou vnímá v tom, že dítě získává dva pohledy na svět, jelikož si po té z toho může do svého života vybrat, co chce. Nevýhody ze své strany nevidí prozatím žádné, ale obává se toho, co přinese čas. Změny mohou přijít, až dítě začne navštěvovat základní školu. Respondent (M2) to bere tak, že ideálem je spokojená rodina a když to tak nemůže být, poté následuje střídavá péče. Velkým pozitivem co na ní vidí je čas, který může trávit s dětmi. Představa víkendové návštěvy je z jeho pohledu nereálná. Je rád, že se může na výchově dětí podílet. U tohoto respondenta nejsou opět žádné nevýhody, jediné co ho zaskočilo, byla reakce soudkyně, která při soudu vyjádřila svůj nesouhlas se SP, což mu připadalo velmi nevhodné. Respondent (M3) se shoduje s předchozími dvěma názory, pro něj je taky velmi důležité, že se může podílet na formování svého syna. Myslí si, že se doba změnila a dnes je velmi důležité věnovat se více výchově svého dítěte a postupně ho někam posunout. Opět

nespatřuje prozatím žádnou nevýhodu SP. Na druhé straně, a to u respondentky (Ž1), je pozitivní na střídavé péči to, že má jedinec na sebe více času, může věnovat svým koníčkům a zájmům, to samé spatřuje za výhodu i respondentka (Ž3). U respondentky (Ž2) je to spíše o tom, že si může po náročném týdnu den odpočinout, ale to je z její strany vše. Respondentky (Ž1 a Ž3) se shodují na tom, že tím negativním, co na střídavé péči shledávají, je smutek. Jedná se totiž o týdenní časový úsek, kdy své dítě nevidí. Děti nejspíše také teskní po své mamince, domnívá se respondentka (Ž2). Naše respondentky (Ž1 a Ž4) se také shodly na tom, že nevýhodou je pro ně to, že týden své děti nevidí a neví, co se děje na druhé straně.

Jaký je celkový pohled rodičů na střídavou péči, jako jednu z možných variant porozvodové péče o děti?

Střídavá péče je dnes brána jako jedna z variant, jak vychovávat dítě po rozpadu rodiny a nepřipravit je ani o jednoho z rodičů. Stále je však velký nepoměr mezi střídavou péčí a svěřováním dítěte do péče matkám. Doba se mění a tím i názory mužů, že právo na dítě mají oba dva z rodičů stejné. Nechtějí se vzdát vlivu na výchovu svých potomků, a proto volí tuto alternativu péče o dítě. Naši respondenti (M1, M2 a M3) si toto právo opravdu vyzískali a díky svolení matek mohou střídavou péčí vykonávat. Respondent (M1) je se svou volbou velmi spokojen. Domnívá se, že nyní získává jejich dítě z obou rodičů daleko více a daleko lepší věci, než kdyby měli být kvůli dceři spolu. Uvedl také, že kdyby měl možnost rozhodnout se znovu, opět by volil SP. U respondenta (M2) je postoj ke střídavé péči také kladný, má pocit, že mít oba rodiče je pro děti spravedlivé. Respondent (M3) své rozhodnutí hodnotí také pozitivně, nejen pro sebe, ale i pro dítě. Nemyslí si, že by měla mít SP pro syna nějaký negativní dopad. Uvědomuje si, že během školního věku, mohou nastat nějaké komplikace. U respondentky (Ž3) byl na začátku také nesouhlas, nyní se však na střídavou péči dívá, jako na vhodnou formu porozvodové péče o dítě a hodnotí ji kladně. Vnímá to, že dcera má dva domovy. Jeden u matky a druhý u otce. Doufá, že její dceru ovlivní SP jen v tom pozitivním. Respondentka (Ž1) není se střídavou péčí zcela ztotožněna, dokonce si myslí, že si toto rozhodnutí nikdy neodpustí. Vidí však, že to funguje a její syn nestrádá. Jedná se také o okolnosti, se kterými na toto rozhodnutí přistoupila a to, že jsou s bývalým manželem z jedné vesnice, proto je tam kontakt se synem častější. Kdyby však takové okolnosti nebyly, na SP by nepřistoupila, proto u ní velmi hraje roli vzdálenost

bydliště. Respondentka (Ž2) svého rozhodnutí dokonce lituje, jelikož byla okolnostmi přinucena na tuto variantu přistoupit. Kdyby se mohla svobodně rozhodnout, tak na SP nepřistoupí. Dále si také myslí, že to není vhodné pro děti a pokud chtějí rodiče střídavou péči, měli by se střídat oni a děti by tím pádem zůstávaly na jednom místě. Pro respondentku (Ž4) představuje SP spíše obavy. Nyní to funguje, ale nikdo neví, co se stane, až jejich syn bude starší. Chtěla by ho spíše do vlastní péče, ale umožňovala by otci neustálý kontakt s dítětem. Uznává, že střídavá péče je reálná, ale jak poznamená dítě, uvidí až později.

Z výše zmíněných odpovědí je tedy patrné, že z pohledu mužů a žen, kteří střídavou péči vykonávají již delší dobu, je tento typ výchovy vyhovující. Možností, proč ke SP nyní přistupují pozitivně, je možná delší časový úsek, ve kterém u nich SP probíhá. Díky tomu se s danou situací mohli do určité míry smířit a přijmout ji. Také je z rozhovorů jasné, že nevnímají žádné negativní vlivy SP na dítě a jejich děti z žádného hlediska nestrádají. Z rozhovorů však, vyplývá, že SP uznávají jen za předpokladu, kdy je přijatelná vzdálenost bydliště. Na druhé straně stojí názory žen, které jsou výhradně proti střídavé péči, jelikož mají pocit, že tato forma výchovy pro jejich dítě není vhodná.

Hlavní výzkumnou otázkou bylo zjistit pohled rodičů na střídavou péči, kterou vykonávají. Tato problematika je následně podrobněji rozpracována v dílčích výzkumných otázkách. Obecně lze konstatovat, že většina rodičů hodnotí střídavou péči pozitivně, za předpokladu, že rodiče bydlí v blízkosti. Důvody jsou především ty, že dítě nepřichází ani o jednoho rodiče, ba naopak, každý z rodičů chce dítěti dát tu nejlepší péči a věnovat mu plně svůj volný čas. S tím je spojeno i to, že si pracovní dobu přizpůsobili střídavé péči. Střídavá péče je tedy více promyšlená v tom, že týden se rodiče starají o své dítě (tráví spolu volné chvíle, starají se o jeho program, výchovu a základní potřeby) a poté se mohou druhý týden věnovat naplno pracovním povinnostem a svým zájmům.

Předložená bakalářská práce může posloužit za účelem získání přehledu o tom, co střídavá péče obnáší, jak funguje a hlavně jak ji vnímají rodiče, kteří ji vykonávají.

Domníváme se, že výzkumná část bakalářské práce může být také využita jako inspirace pro rodiče, kteří se nacházejí na křižovatce života a zvažují, co by pro ně a jejich dítě bylo tím nejlepším řešením. Výsledky tohoto výzkumu dle našeho názoru přinesly mnoho zajímavých skutečností. Pro lepší orientaci uvádíme souhrn nejdůležitějších zjištění, která vyplynula z námi realizovaného výzkumného šetření v průběhu rozhovorů s rodiči. Jsou jimi:

- pokud chceme do SP vstoupit, musíme se dokázat postarat o dítě, mít na to čas i finance
- aby střídavá péče mohla začít fungovat, měli by se rodiče odpoutat od minulosti a vzájemných neshod a začít situaci brát tak, že to dělají pro své dítě
- všem dospělým členům rodiny se mění rytmus života, vznikají nové povinnosti a starosti
- se vstupem do SP přichází těžké psychické období (matky ztrácejí každodenní kontakt s dítětem, děti více teskní po druhém rodiči)
- díky této formě porozvodového uspořádání dětí se oba rodiče podílí stejnou měrou na výchově dítěte
- dítě získává dva výchovné vzory a dva pohledy na svět
- rodiče se snaží měnit výchovné metody, vytváří určitá pravidla, volí přísnější a důslednější přístup
- ve střídavé péči je to vždy jeden na jednoho, rodič je celý týden sám na své dítě a stará se o jeho potřeby, zájmy a volný program
- rodič získává i týden sám pro sebe a může se věnovat svým koníčkům či zájmům, které mu pomohou při zvládnutí stesku po dítěti
- pro funkci SP je vhodné, aby mezi rodiči fungovala domluva, komunikace a pravidla, která oba dodržují

Při realizaci výzkumu bylo patrné, že vstup do střídavé péče není snadnou záležitostí, při vzpomínce na toto období se rodičům vracely pocity smutku, úzkosti a strachu. Nikdo z nich si nedokázal představit, co pro ně střídavá péče přinese a jaké změny zavládnou v jejich životech. Dnes se již mnozí respondenti vyjadřují k tomuto tématu bez zábran, uvádějí své zkušenosti a názory a přináší reálný pohled na tento jev. Díky jejich ochotě a vůli jsme si mohli udělat značnou představu o tom, co je to střídavá péče, jaké překážky s sebou přináší a jak na ni nahlíží právě ti, co ji vykonávají.

ZÁVĚR

Střídavá péče je jedna z alternativ, jak pečovat o dítě po rozpadu rodiny. Jedná se o působení obou rodičů na dítě po stejný čas. Je to tedy varianta, kdy dítě nepřichází o styk ani s jedním z rodičů a rodič nepřichází o kontakt s dítětem. Již řadu let je zažito, že po rozvodu rodičů je ve většině případů dítě svěřeno do péče matky. Dnes doba pokročila a otcům se otevřela nová možnost v podobě střídavé péče. Jedná se však o velmi komplikovanou cestu, která se sebou přináší obtížné situace a změny. Tento způsob péče o dítě je náročný v tom, že musí fungovat do značné míry i komunikace mezi rodiči, jelikož si dítě předávají a jsou spolu jistým způsobem v kontaktu. Je tedy vhodné, aby eliminovali spory či neshody, které mezi sebou měli. Ve střídavé péči nastává situace, kdy se rodič plně věnuje dítěti. Role obou rodičů se slučují, přicházejí tak nové povinnosti a starosti.

V praktické části jsme se věnovali kvalitativnímu pojetí výzkumného šetření. Výzkumný soubor byl tvořen sedmi rodiči vykonávajícími střídavou péči. Pomocí polostrukturovaných rozhovorů jsme získali soubor názorů a zkušeností, které mají rodiče za dobu, kdy vychovávají dítě ve střídavé péči. Realizovaný výzkum nám ukázal, jak tito rodiče vnímají střídavou péči.

Názory respondentů se v některých věcech shodovaly a v jiných spíše rozcházely. Cílem výzkumného šetření bylo zjistit, jaký pohled mají rodiče na střídavou péči, kterou vykonávají. Při podrobném zkoumání této problematiky jsme zjistili, jaké změny střídavá péče přinesla rodičům. Jednalo se o změny v každodenním životě, ve výchovném přístupu a změny v zaměstnání. Pro respondenty se však v našem případě nejednalo o závažné změny, jako je například změna zaměstnání či povolání. Šlo o změny sekundární (pozměnění pracovní doby, nastolení pravidel a řádu domácnosti,..).

Z výsledku výzkumu dále vyplývá, jaké výhody či nevýhody vnímají rodiče na střídavé péči. Pro rodiče je hlavním důvodem volby SP, že jejich dítě má oba dva rodiče. Pro výchovu a formování dítěte jsou otec i matka velmi důležití, každý z nich mu poskytuje jiný pohled na svět. Střídavá péče obsahuje dva časové úseky, kdy v jednom se rodič plně věnuje dítěti a jeho potřebám a ve druhém úseku má rodič své osobní volno, které může věnovat svým zájmům. Mnoho z respondentů uvedlo, že se díky tomu mohli začít věnovat svým zájmům. Respondentky se zmiňují, že pro ně je zásadní nevýhodou, že své dítě nevi-

dí a neví, co se děje na druhé straně. Panuje u nich strach, ale hlavně stesk po dítěti, které vídaly denně.

Ve výsledku výzkumu jsme se zaměřovali, na celkový pohled rodičů na střídavou péči. Respondenti nám tedy uváděli své názory a pohledy na tento typ výchovy dítěte po rozvodu. Z výzkumu vyplynulo, jak naši respondenti hodnotí svá rozhodnutí. Z větší části se shodují v tom, že se jedná o vhodnou formu porozvodové péče. Vnímají, že na jejich dítě to nemá žádný negativní dopad a dítě nestrádá. Kdyby tomu bylo jinak, jistě by volili jinou formu. Podstatou věci je jistě i to, že všichni rodiče od sebe bydlí v krátké vzdálenosti. Dítě nemusí měnit školská zařízení nebo okruh kamarádů. Co však nikdo z rodičů nyní nedokáže určit je, jaký vliv bude mít pro ně střídavá péče do budoucna.

Díky respondentům se dokážeme lépe orientovat v tomto jevu, přiblížili jsme si, co střídavá péče obnáší a jak ji hodnotí ti, co ji vykonávají na vlastní kůži.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Bibliografické zdroje:

- [1] ČERNÁ, P. *Rozvod, otcové a děti*. 1. vydání. Praha: Eurolex Bohemia, s. r. o., 2001. ISBN 80-86432-11-4.
- [2] BAKALÁŘ, Eduard a kol. *Děti a rodiče v rozvodu: manuál pro zúčastněné profesionály a rodiny*. 1. Praha: Karolinum, 2006. ISBN 80-246-1089-2.
- [3] BAKALÁŘ, Eduard, Daniel NOVÁK, Markéta NOVÁKOVÁ a kol. *Průvodce rozvodem pro všechny zúčastněné*. 1. vyd. Lidové noviny, 1996. ISBN 80-7106-157-3.
- [4] BERGER, Maurice Berger a Isabelle GRAVILLON. *Když se rodiče rozvádějí: jak pochopit citění dítěte a jak mu pomoci*. Portál s.r.o, 2011. ISBN 978-80-7367-843-2.
- [5] DUDOVÁ, Radka a Šárka HASTRMANOVÁ. *Otcové, matky a porozvodová péče o děti*. Praha, 2007. ISBN 978-80-7330-124-8.
- [6] DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ, Jana a kol. *Manželství a rozvody*. Praha: LINDE, 2002. ISBN 80-86131-34-4.
- [7] FRANCOVÁ, Marie a Jana DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ. *Střídavá péče*. Praha: Wolters Kluwer, 2008. ISBN 9788074785009.
- [8] GARDNER, Richard. *Rozvod a čo dalej*. Mertin, Osveta, 1991. ISBN 8021703288.
- [9] HARGAŠOVÁ, Marta a Tomáš NOVÁK. *Předmanželské poradenství*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2. 2007 ISBN 80-247-1730-1.
- [10] HARTL, Pavel. *Psychologický slovník*. Vyd. 3. Praha: Jirí Budka. 1996 ISBN 80-90-15-49-0-5.
- [11] KRAUS, Blahoslav a Věra POLÁČKOVÁ. *Člověk-prostředí-výchova*. Brno: Paido, 2001. ISBN 8073150042.
- [12] MATĚJČEK, Zdeněk. *Dítě a rodina v psychologickém poradenství*. Vyd. 1. Praha. 1992. ISBN 80-04-25236-2.
- [13] MATĚJČEK, Zdeněk. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Vyd. 1. Praha: Portál. 1994. ISBN 80-85282-83-6.
- [14] MATĚJČEK, Zdeněk. *Rodiče a děti*. Vyd. 2. Praha: Avicenum. 1989. ISBN 08-056-89.
- [15] MATĚJČEK, Zdeněk a Zdeněk DYTRYCH. *Děti, rodina a stres*. 1. Praha: Galén, 1994. ISBN 80-85824-06-X.

- [16] MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Vyd.2. Praha: Sociologické nakladatelství. 1997. ISBN 80-85850-24-9.
- [17] MATOUŠEK, Oldřich a kol. *Děti a rodiče v rozvodu: manuál pro zúčastněné profesionály a rodiny*. 1. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0968-3.
- [18] MERTIN, Václav. *Ze zkušenosti dětského psychologa*. Vyd.1. Praha: Scientia. 2004. ISBN 80-7183-316-9.
- [19] MOŽNÝ, Ivo. *Sociologie rodiny*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství. 1999. ISBN 80-85850-75-3.
- [20] NOVÁK, Tomáš. *Péče o dítě po rozvodu a její úskalí*. Vyd.1. Praha: Grada. 2012. ISBN 978-80-247-4110-9
- [21] NOVÁK, Tomáš. *Střídavá péče o dítě: Zájem dítěte především*. Vyd.1. Praha: Portál. 2013. ISBN 978-80-262-0342-1.
- [22] NOVÁK, Tomáš a Bohumila PRŮCHOVÁ. *Předrozvodové a rozvodové poradenství*. 1. Praha: Grada, 2005. ISBN 978-80-247-1449-3.
- [23] NOVÁK, Tomáš, Simona CORRADINIOVÁ a Radim VYPUŠTĚK. *Kontakt s dětmi po rozvodu- Jak nepřijít o dítě*. 1. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-910-6.
- [24] POUPĚTOVÁ, Šárka. *Netrapte se po rozvodu*. Praha: Grada, 2009. ISBN 9788024720463.
- [25] PÖTHE, Petr. *Dítě v ohrožení*. Praha: Nakladatelství G plus G. 1999
- [26] PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. Vyd.4. Praha: Portál. 2003. ISBN 80-7178-772-8.
- [27] PRŮCHOVÁ, Bohumila. *Slušný rozvod*. 1. Brno: ERA, 2002. ISBN 80-86517-25-x.
- [28] PRŮCHOVÁ, Bohumila a Tomáš NOVÁK. *Jak přežít rozvodové peklo*. 1. Brno: JOTA, 2004. ISBN 80-7217-294-8.
- [29] PŘADKA, Milan, Dana KNOTOVÁ a FALTÝSKOVÁ. *Kapitoly se sociální pedagogiky*. Vyd.2. Brno. 2004. ISBN 80-210-3469-6.
- [30] SMITH, Heather. *Děti a rozvod*. 1. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-906-2.
- [31] ŠPAŇHELOVÁ, Ilona. *Dítě a rozvod rodičů*. GRADA, 2010. ISBN 978-80-247-3181-0.
- [32] ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.

- [33] TRÁVNÍČEK, Milan. *Střídavá péče*. Nakladatelství C. H. Beck, 2015. ISBN 978-80-7400-596-1.
- [34] WARSHAK, Richard A. *Revoluce v porozvodové péči o děti*. 1. Praha: Portál, 1996. ISBN 80-7178-089-8.

Internetové zdroje:

- [35] ŠULCOVÁ, Lenka - *Výchova v rodině* [online], 2015, [cit. 2016-02-02] Dostupné z: <http://www.kdejsitato.cz/rodina/vychova-v-rodine.html>
- [36] MLČOCH, Zbyněk – *Krize, rozchod, rozvod, alimenty*[online], 2000-2014, [cit. 2016-02-02] Dostupné z: <http://www.zbynekmlcoch.cz/informace/>
- [37] VOREL, Roman - *Norský zákon o dítěti (Barnalovet) a rozchod rodičů* [online], 2005, [cit.2016-02-23] Dostupné z: <http://www.rodice.wz.cz/Norsko.htm>
- [38] JEDEN DOMOV – *Střídavá péče, rozvod, péče po rozvodu* [online], 2011-2012, [cit. 2016-02-19] Dostupné z: <http://www.jedendomov.cz/>
- [39] Jurgen Rüdolph – *Cochemskýmodel:Šance pro naše děti* [online], [cit. 2016-02-19] Dostupné z: <http://www.iustin.cz/files/sembratcoch.pdf>

Zákony:

- [40] ČESKO. Zákon č. 89 ze dne 03.02.2012 o výkonu rodičovské odpovědnosti po rozvodu manželství In: *Sbírka zákonů České republiky*. 2012. Dostupné také z : <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

apod.	a podobně
atd.	a tak dále
střídavka	střídavá péče
SP	střídavá péče
odst.	odstavec

SEZNAM OBRÁZKŮ

<i>Obrázek 1 Schéma kategorií a kódů</i>	<i>42</i>
<i>Obrázek 2 Schéma změn, které se sebou střídavá péče přináší</i>	<i>51</i>
<i>Obrázek 3 Schéma výhod a nevýhod SP</i>	<i>53</i>

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 <i>Základní údaje o výzkumném souboru</i>	40
---	----

SEZNAM PŘÍLOH

PŘÍLOHA PI: RESPONDENT 1

PŘÍLOHA PII:RESPONDENT 2

PŘÍLOHA P I: RESPONDENT 1

Respondent 1

věk: 37

Kde jste se o střídavé péči dozvěděl poprvé?

Já si myslím, že na internetu.

Jaké důvody vás vedly k volbě SP?

To byla součást řešení problému, který jsme ve vztahu měli s manželkou. V podstatě to bylo s ohledem především na malou. Jak najít nejvhodnější řešení. **(Přistoupili jste oba hned?)** No, tak vždycky je to těžké, protože my jsme k tomu přistupovali poměrně brzo ve vztahu k věku dceři. My jsme ještě určitou část, kdy manželka byla na mateřské, tak už jsme měli SP. Z toho důvodu si myslím, že to možná, někdy bylo složitější, ale ona sama to jako by chtěla. Tak jsme se na tom dohodli s ohledem na tu malou.

Jak dlouho u vás SP probíhá a v jakých intervalech?

Zhruba od 1,5 věku dítěte. Takže dva a půl roku. Střídání probíhá po týdnu.

Jakým způsobem u vás probíhaly začátky s touto novou situací?

Ze začátku to samozřejmě probíhalo složitě, ale zase si myslím, že ani ne tak. Všichni mluvili o dítěti. Byli jsme i na sociálce tehdy a všichni mluvili hlavně o dítěti. Já musím říct, že do dneška je dcera ta poslední, kdo by s tím měl problém. Největší problém byl si to nastavit mezi mnou a manželkou. My jsme v podstatě potom potřebovali, de facto někoho třetího, kdo by nás koordinoval. V té době jsme nebyli schopni se domluvit ani na tom, jestli je dneska pondělí nebo úterý. Ne, tak na takových věcech jako je SP. V momentě, kdy jsme si nastavili jasně ty pravidla, které jsme oba chtěli dodržovat, tak to fungovalo

poměrně dobře. V momentě, kdy to dítě předáte po týdnu, tak si to musíte v sobě nějakým způsobem srovnat sám.

Jak dlouho trvalo zvyknutí na nový režim?

Za mě nebyl ani takový jako problém se SP, pro mě byl problém, že já jsem začal v podstatě ze dne na den být na mateřské a v práci zároveň. To pro mě bylo nejhorší, takže spíš to, že přibily pro mě určité povinnosti a starosti. Změnil se my jako by ten životní rytmus, ale zvyknout se na to dá. Pokud to tak chcete, tak se na to zvyká dobře.

Vyskytlo se u vás něco, co váš překvapilo u SP? (Věděl jste do čeho půjdete?)

Já jsem vůbec nevěděl, do čeho půjdu, nikdy jsem to před tím nedělal, nikdy jsem tu zkušenost neměl. (**Ani když jste si to o tom někde přečetl? Neobával jste se toho?**) No, to čtení, ono se toho napsalo moc. Nepřekvapilo mě na tom nic. (**Třeba u dítěte? Nějaká reakce?**) Do dneška mě překvapuje, jako by lehkost s jakou to malá zvládá, protože samozřejmě, když jsme to dělali v tom roce a půl, tak bylo spousta názorů na to, že je na to mladá, že je to je brzo atd. , ale já si myslí, že možná právě pro to, to bylo celé naprosto v pohodě, aspoň za mě. Já to tak vnímám a důležité je s tím dítětem se o tom bavit. Vysvětlit mu to. Dcera dneska už ví, že se střídáme v pátek v 18hod., že je u táty a že je u mámy. Absolutně v tom nevidí, žádný problém. Musíte tomu fakt dát ty pravidla a taky ty pravidla dodržovat. Podle mě, se v té SP nesmí moc dělat takový jako chaos (hala, bala). To dítě to musí brát jako standard. Pokud ho tady a tady mají ti lidi rádi a dávají mu to co asi dávat mají, tak SP funguje dobře. Nepřekvapilo mě na tom v podstatě nic.

Ovlivnila vás SP nějak pracovně? Musel jste změnit práci nebo pracovní dobu?

Já mám to štěstí, že si v té práci stanovuji jako vlastní režim. Ale to samozřejmě chápu, že to nemá každý. Na druhou stranu tu práci mám složitou v tom, že spousta času cestuji nebo jsem mimo. Řekl bych to tak, že já jsem měl tu možnost, přizpůsobit svůj život a svoje

pracovní nasazení střídavé péči. Nemusel jsem to dělat naopak, nemuseli jsme střídavou péči přizpůsobovat našim pracovním potřebám. Takže dneska už u mě všichni ví, že týden pracuji od 7hod. do 15hod. a mám malou a většinou týden jsem v zahraničí. Takhle to ví i všichni lidi v práci a podle toho se spousta věcí přizpůsobuje, ale to jsem měl štěstí.

Vnímal jste nějaké změny v chování vašeho dítěte? (Někaké psychické změny?)

Musím říct, že opravdu ne. Kdyby to bylo, tak bych to řekl, ale myslím si, že je to pro spousty lidí, kteří třeba na základě toho se budou něco dozvídat, tak si myslím, že je to důležité, ale opravdu ne! Ale myslím si, že možná dcera, je na to vhodné dítě. Nevím. Nedomokážu to posoudit u jiných dětí, ale nevšiml jsem si. Jediné, co je na tom úsměvné je, že ona jako by vždycky okamžitě se přepíná a přeladuje na toho, ke komu jde. My jsme se naučili ji vozit, vždycky jeden k tomu druhému a ona v momentě, kdy vkročí do toho bytu tak okamžitě, ten zájem jde na toho, co nastupuje a ten co ten týden odsloužil v podstatě odchází. Ale takhle se to střídá. (**Ono je to možná i tím jak s dcerou komunikujete, když jí to vysvětluje. Tím vašim přístupem, že?**) Myslím si, že strašně důležité je, aby se tomu daly pravidla a aby oba ti rodiče to komunikovali stejně. Já si myslím, že ještě přijde to období, kdy ona samozřejmě toho začne zneužívat: „tohle u táty mám a tohle mám u mámy, a máma my dává tamhle to a táto tamto,..“. Ale tam je strašně důležité jí říct: prostě tohle to je týden tady u táty a tady platí tátovy pravidla a jedem podle táty a pak jsi zase u mámy. Aby prostě nevydírala jednoho druhým. A myslím, že to funguje dobře.

Změnilo se nějak vaše výchovné působení na dítě? (Musel jste zavést jiné výchovné formy třeba?)

Za mě je někdy těžké aspoň v těch začátcích, být na to dítě důsledný a přísný, protože se vám stále honí v hlavě, že nechcete být ten horší než ten druhý. Nebýt horší a přitom být přísný a důsledný je někdy těžké, ale jakmile vidíte, že ona vás spolu nesrovnává, že to fakt bere, že má mámu a že má tátu a jak vás nechá vychovávat v podstatě bez jakýchkoliv ohledů, tak jak byste ho chtěl vychovávat . Tak si myslím, že se nic nemění. Je to akorát

težší v tom, že většinu času jste fakt jeden na jednoho, že tam není ani ta půlhodina, kdy by ten druhý si ho vzal ven nebo tak něco. Ale pak zas máte ten týden, jako by „volno“, když to tak řeknu.

V čem shledáváte výhody SP.

Jediná výhoda je opravdu pro to dítě, že má z obou rodičů stejně a že nemá z maminky 14dnů a z tatínka víkend. Myslím si, že při jiném porozvodovém uspořádání nemůže ten druhý rodič (pravděpodobně muž) to dítě vyhovávat. To je v podstatě jen návštěva. Také si myslím, že dítě ať chcete nebo ne dostává dva pohledy na život a na svět a to si myslím, že je největší výhoda a pak už si z toho vybere co chce. Ať jsou rodiče jací jsou, každý se k těm životním situacím staví trochu jinak a proto jsme to dělali.

V čem shledáváte nevýhody SP. (hodně lidí zmiňuje, že děti mají dva domovy nebo, že děti jsou stále na cestách atd.)

Hloupost. Myslím si, že dělat střídavou péči přes půl republiky je asi potíží, ale v momentě, kdy mi to máme pět minut, tak tam tu nevýhodu nevidím. Slyšel jsem dva domovy, slyšel jsem baťůžkáři. Podle mě, je to u mámy, je to u táty. Tyhle hračky mám u mámy, tyhle u táty. Čas od času se jí to i líbí. Malá má vždycky za úkol se sama sbalit, takže si něco vezme k mamce, pak si to zase donese. Jeden pokojíček má tam a druhý má tam. Zdá se mi, že dokáže naprosto normálně, jako paralelně fungovat v těch dvou domovech. (**Nemyslíte si, že je to třeba jen věkem, že poté až nastoupí do školy, se její přístup změní?**) To je dost možné. To je to z čeho mám strach, ale ptáte se mě na to dneska, takže já vám to říkám, jak je to dneska. Mám strach z toho, že pak začnou hrát roli kamarádi, vztahy. Takže ten táta, máma nebudou ti podstatní, takže potom to třeba poznat půjde. Pokud bude zvyklá chodit do školy někde a bude tam mít kamarády, tak ten týden kdy tam nebude může být pro ni obtížný.

Jakým způsobem komunikujete s druhým rodičem, jak si vyměňujete důležité informace o dítěti?

Ve většině případů jenom při tom předávání, takže ústně. A řeší se hlavně dcera, co se kolem ní děje a pokud je něco nestandardní (např. nemoc) tak si prostě napíšeme sms nebo si dáme vědět. Jinak to spolu neřešíme. Takové ty důležité věci jako jestli spolu počítáme, píšeme nebo se nějak připravujeme si prohodíme při té výměně nebo si ukážeme fotku co píšeme, abychom postupovali trochu společně, ale nijak extra. (**Takže máte dobré vztahy mezi sebou v rámci dítěte?**) V rámci dítěte ano. Je důležité, aby se ta komunikace o tom dítěti udržovala. (**Vycházíte si vstříc v nějakých situacích kdy potřebujete aby si manželka třeba dceru vzala? Stalo se vám to někdy?**) Popravdě za ty dva a půl roku se to ještě nestalo, ale řešíme to spíš tak, že musí vypomoct někdo jiný z té dotyčné strany, babička jedna nebo babička druhá. Obecně se snažíme právě dodržovat to pravidlo, je to pátek a je to 18hod. a do té doby je zodpovědný jeden nebo druhý. Nemixujem to. Třeba i dovolené si podle toho plánujeme. Myslím si, že jak by se to začalo přehazovat, tak by to nebylo dobré. (**Jak řešíte narozeniny, svátek nebo tak?**) Všechno má dvakrát. To znamená neslavíme to společně, ale tak jak to výjde. Jediné co máme v dohodě o SP ošetřeno jsou Vánoce. Vánoce jsou v podstatě jediná vyjímečná situace, kde nehledě na ty cykly střídání je máme na střídačku. Máme napsaný, který rok jí má který rodič.

Jak hodnotíte vaše rozhodnutí pro SP.

Určitě kladně. Protože za předpokladu, že nejste schopni s tím partnerem fungovat, tak já osobně si do dneška myslím, že dcera z nás dvou ze mě a manželky dostala daleko víc a daleko lepšího, než kdybychom třeba kvůli ní byli spolu. To že by na sto procent poznala, že to nefunguje a na sto procent by jsme se jí nemohli věnovat jeden nebo druhý tak, jak to děláme teď, protože ten aspekt toho nefungujícího vztahu by tam vždycky byl. Takže pozitivně za předpokladu, že to bude u ní mít tento vývoj. Je vidět, že se jí to zatím nijak nedotýká, ničím netrpí.

Kdyby jste měl možnost rozhodnout se znovu, volil by jste SP.

Určitě ano

Jaký je váš současný názor na SP.

Já bych se nízkého věku dítěte určitě nebál. Za předpokladu, že v tom nízkém věku je otec schopný ho obstarat. Je to pozitivní určitě pro to dítě. Je to omezující a limitující pro oba ty rodiče. Vždycky ten týden je jiný. Vždycky ten týden být sám a týden (7 dní /24 hodin) být s tím dítětem je náročnější než být třeba ve dvou na jedno dítě.

Co si myslíte, že je základem, aby SP fungovala bez komplikací?

Ochota, vůle obou rodičů, pravidla a dodržování těch pravidel. Ale určitě si rodiče musí stanovit ty pravidla. Protože ti lidé jsou mnohdy v situacích, kdy se ti dva nejsou spolu schopni domluvit a tam se to nemůže nechat na domluvě rodičů. My jsme to tak měli. Myslím si, že nejhorší co se může stát je, že ho bez systému ladu a skladu převážíte a přehazujete. Myslím si, že ty životy těch obou rodičů se musí přizpůsobit SP a ne naopak. Musí to být prostě týden u mámy, týden u táty. To znamená, že je plně ve vaší odpovědnosti včetně všeho. To znamená, že si ho šatíte, živíte, staráte se o jeho volný program, staráte se o jeho vzdělání, staráte se o všechno.

PŘÍLOHA PII:RESPONDENT 2

Respondent:2

Pohlaví: žena

Věk: 36

Kde jsi se o střídavé péči dozvěděla poprvé? Jaké důvody tě vedly k této volbě?

Já jsem zadala žádost o malého do své péče. Akorát bývalému muži se to nelíbilo. Začal o malého usilovat. Měla jsem obavy, že o něho přijdu. Hodně jsem měla špatnou i pracovní domu. Takže nám sociální pracovnice nabídly střídavou péči s tím, že jsme oba z jedné vesnice. To znamená, že syn se nebude stěhovat, bude mít stejné kamarády, stejnou školu. Řekli nám, že to máme zkusit. S těmito podmínkami jsme do toho šli. (**Takže to mělo být pro vás na zkoušku, zda to bude fungovat?**) No já jsem spíš požádala o dítě do své péče, ale protože to ten druhý nechtěl. Měla jsem z toho obavy (**Takže ty jsi ze začátku ne-souhlasila?**) Ne, já jsem to nechtěla, ale po dohodě se sociálními pracovníci jsem na to přistoupila. Protože mi řekli, že jsme na tom já i bývalý manžel úplně stejně, jsme stejně pracovně vytíženi. Vím že manžel o malého opravdu bojoval a chtěl střídavou péči.

Jak dlouho u vás SP probíhá?

Už 4 roky. a intervaly jsou po týdnů. Každou neděli v 18hod. si ho předáváme.

Jakým způsobem u vás probíhali začátky s novou situací?

Ty začátky byly hodně těžké. Myslím si, že až teď si uvědomuji, že pro syna je to správné. On je spokojený. Já jsem si musela sama zvyknout na to. Musela jsem si uvědomit, že to syn tak chce. Bylo to opravdu těžké, ta představa, že ho neuvídím. (**A zvyknutí na tento nový režim trval jak dlouho?**) Myslím si, že teď, tak dva roky už jsem si zvykla.

Vyskytlo se u tebe něco, co tě překvapilo u SP? (rekace syna na SP)

No on s tím vlastně souhlasil. Byl vlastně malý, ale mohl si vybrat. Říkala jsem mu: „kde by ti bylo lépe? U tatínka?“ .On vždycky říkal, že chce být chvíli s maminkou, ale i s tatínkem. (**Takže jste hodně dbali na názor syna?**) Ano, dbali. Pak už vlastně bylo na nás s mužem, jak se s tím vyrovnáme. (**Věděla jsi do čeho půjdeš, četla jsi něco o SP?**) No vlastně ani ne, to bylo takové rychlé rozhodnutí. Nevěděla jsem nic. Jen vlastně po dohodě s těmi soc. pracovníci. Řekli nám vlastně, co to bude všechno obnášet a taky ty základní informace.

Ovlivnila tě SP pracovní?

Pokračovala v práci tak, jak předtím. Kdybych neměla rodiče, tak bych to prostě nemohla dělat. Chodila jsem totiž do práce na ranní, odpolední, noční, střídavě stále. Myslím si, že bez rodičů bych to nezvládla. Teď jsem již změnila práci a nyní chci taky zkusit nové zaměstnání a doufám, že pro mě bude i časově lepší. Předtím, když jsem chodila do obchodu, tak jsem tam byla od rána do večera a když jsem zrovna syna měla, tak jsem chodila kolem 18hod. domů. Hodně mi s péčí o syna pomáhají rodiče a díky nové práci bych se i ráda osamostatnila, abych se o něho mohla postarat bez jejich pomoci.

Vnímala jsi nějak změny chování u syna? (ze začátku)

Myslím si, že malý měl hodně nálady. Vždycky, když ke mně přišel byl hodně našťvaný, nechtěl se bavit, nechtěl si povídat. Myslím, že to tak má i dodnes, ale teď přichází i s radostí. Vždycky když došel od taťky přišel mi jiný, tak jsem si ho musela trochu převychovat a dostat do mých kolejí. (**Trvá to stále?**) Teď se mi zdá už lepší. Navštívili jsme i psychologa, protože byl hodně odmítavý, nechtěl plnit mé úkoly. Chtěla jsem, aby měl určité pravidla. Bylo vidět, že se ke mně moc netěší, což pro mě bylo hodně těžké. On není typ „maminčák“. Chci s ním i více komunikovat, volám mu a tak, ale on se mnou nechce moc komunikovat. Někdy ano, ale jindy se musím hodně vyptávat. (**Takže někdy je takový**

více komunikativní a někdy méně?) Ano, ale už jsem se naučila. Neptám se. Ptám se jen na školu, ale neptám se vůbec na to, jak se měl u tatínka. Ale už teď sám začne vykládat. Někdy slyším, že si i s babičkou z ničeho nic začne povídat, jak bylo u tatínka, ale musí chtít sám. (**Myslíš si, že je to třeba věkem?**) Je to možné. Četla jsem si i v knížce o chování kluků, že více tíhnou k tatínkovi od určitého věku. Začátky byly hodně těžké, ale teď si myslím, že všechno funguje tak, jak má. I s bývalým mužem se tak domluvíme lépe na mnoha věcech a také vidím na synovi spokojenost. Už vidí, že se spolu nehádáme, že komunikujeme. Syn je hodně citlivý když mluvím o manželovy, třeba před známými, hodně se ho to dotýká, takže se snažím o něm nemluvit.

Změnilo se nějak tvé výchovné působení?

Snažím se být přísná, ale asi se mi to nějak nedaří. Chtěla bych aby věděl, co si může a nemůže dovolit. Už má i nějaký věk, měl by být i více samostatný, ale mnohdy ho nemůžu donutit ani do toho učení. Stále ho musím na něco přemlouvat. Přitom po něm nic velkého nechci. Jen se mu snažím vysvětlit, že musí něco plnit. Tak jako dospělí mají své povinnosti, tak i on. Já bych byla ráda, aby to věděl, ale nejde mi to stále pořádně vysvětlit, ale i ten věk hraje roli.

Shledáváš nějaké výhody ve SP?

Určitě, že mám více času na sebe. Byla jsem i u odborníka, jelikož jsem na tom nebyla psychicky dobře a ten mi poradil, abych si z toho špatného vzala něco pozitivního. Člověk má na sebe více času a musí si ho nějak užít. Začala jsem sportovat a dělat něco pro sebe, abych ten den nějak využila. Když jsem sama doma, tak je mi smutno. Ze začátku jsem měla každý den něco v plánu, abych nezůstala doma sedět.

Jaké nevýhody vidíš u SP?

Je mi smutno. A také, že ho ten týden nevidím a nevím co se děje. Nemám syna tak pod kontrolou, jak bych chtěla. No a jak říkám, když se ho zeptám, někdy mi odpoví a někdy ne a musí chtít.

Jakým způsobem komunikuješ s druhým rodiče a jak si vyměňujete důležité informace o dítěti?

Teď už je to lepší o moc. Normálně si zavoláme, když někdo něco potřebuje. Třeba když chce zůstat déle nebo má nějakou oslavu a tak. (**Takže si vycházíte vstříc?**) Ano vycházíme. Nedělá to problém ani jednomu. Musím říct, že teď to opravdu funguje, ale museli jsme k tomu dozrát a dospět. A pak zjistíš, že to pro to dítě je nejlepší. Nesmí člověk na druhého házet tu špínu. Je jisté, že každý měl na tom vinu. (**Jak řešíte narozeniny?**) Narozeniny vždycky řešíme podle toho, jak vychází ten týden, tak vlastně slaví u toho daného rodiče a pak slaví ten další týden s tím druhým. (**Jak máte ošetřené Vánoce?**) My to máme dané. Střídáme se. Jedná se vlastně o Štědrý den a první svátek vánoční. Máme to dané soudem a tak se řídíme.

Jak hodnotíš rozhodnutí pro SP?

No mě se to nelíbí z pohledu matky, že dítě potřebuje tu matku. Nejsm se SP úplně ztožněná, možná si to ani nikdy neodpustím, ale vidím to, že u nás si myslím to docela funguje, že syn nestrádá. Jediné to, že může být trošku rozmazlený si myslí. Chci si ho ten týden vždycky trošku užít. Proto jezdíme na výlety a tak, ale budu to muset trošku omezovat. Vidím na něm, že má všechno.

Kdyby ses moha znovu rozhodnout volila by jsi SP?

Podle okolností opět. Je to hrozně složité říct. Já bych se vždycky rozhodovala v zájmu dítěte. Pokud by to bylo opět za stejných podmínek, v jedné vesnici a tak dále, tak ano. Je vidět, že to teď opravdu funguje, syn mě kdykoliv přijde navštívit. I Sociální pracovníce říkali, že čím syn bude větší a samostatnější, tím to bude lepší, když bude mít potřebu, přijde na návštěvu. Ani jeden mu nechceme zakazovat kontakt s druhým během týdne. Proto mu třeba i navrhuji, aby se po škole stavil za tatínkem ho pozdravit. Ještě když byl malý, tak mi třeba manžel umožňoval v jeho týdnu, abych ho vyzvedávala z MŠ a byla s ním vždycky dvě hodiny, než se vracel z práce, což pro mě bylo dobré. Jelikož jsem bez něho

nemohla být a s tím jsem vlastně do toho šla. Dala jsem si podmínku, že s ním můžu být tady ty dvě hodiny během dne.

Jaký je tvůj současný názor na SP?

No jde to strašně těžko říct. Podle těch okolností. Určitě bych s tím nesouhlasila, kdyby bývalý muž bydlel někde dál, protože se mi nelíbí, kdyby dítě mělo chodit do jiné školy nebo mít jiné kamarády.

Co je základem, aby SP fungovala bez komplikací?

Domluva s partnerem. K tomu opravdu dospěli až teď. Nedělat si naschvály a domluvit se mezi sebou rozumně.